

N A Š G L A S

Marin Studin :

DALMATINSKA MADONA.

(Drvo orahovina.)

Lojz Kraigher :

Matej in Matilda.

Matilda je bila precej razvajena. Navajena je bila na udobnost v vseh ozirih. Navajena je bila na Rüdingerjevo bogato in prijazno, toplo in prisrčno stanovanje, na sijajno posteljo in najtočnejšo postrežbo, na vse razkošje perila in oblek, na domačo prvovrstno kuhinjo, na družbo in zabavo, na koncerte in gledališča... Vsega tega je pri meni več ali manj pogrešala. Stancvanje je bilo nezadostno, kuhinja gostilniška, družba je skoraj manjkala... Za vse sem se potrudil, kolikor sem se mogel; celo zadolžil sem se, da ugodim njenim željam in željicam, — po navadi seveda neizraženim in celo zatajevanim željicam. A vsega, na kar je bila že toliko let navajena, vsega pri meni ni imela... Zlasti mučno je moralo biti zanjo, da je toliko — samevala. Dolgočasila se je, ko je posedala brez vsake družbe in čakala name; jaz pa sem prihajal utrujen, pust in čmeren, srdit sam nase in na svoj poklic in na svojo nesposobnost, ustvariti nji in sebi dom z udobnostjo in vsemi ugodnostmi življenja, o katerih je sanjala in s katerimi bi jo bil srčno rad osrečil. Ona je prezebala doma, sedela za pečjo ali ležala celo podnevi v postelji; jaz pa sem se z vedno bolj obremenjeno vestjo in z vedno večjim duševnim neugodjem vračal k nji — in vedno večkrat sem zavil iz urada v krčmo, vedno večkrat sem izostal zvečer in celo ponoči, vdajajoč se polagoma pijači, kakor sem ji bil vdan že prejšnje čase...

Vkljub vsem neprilikam je bila moja ljubezen do Matilde neizpremenjena in neomajna. Moja strast do nje je plamenela z istim ognjem kakor v prvih časih. A človek je tak, da ga je sram svoje onemoglosti in da hoče skriti svojo slabo vest, — da jo hoče skriti celo sam pred seboj. Zato se omamlja in opaja, da se mu utapljuje skrbi in da se mu zgrinja na njegovo vest kot pajčolan pijanih senc...

Matilda je bila zanosila... Skraja je bila srečna tega dogodka in se je veselila z mano vred. Česar ji usoda v zakonu z Maksom Rüdingerjem ni dovolila, to ji hoče nakloniti v ljubezenski združitvi z mano. — A le prehitro so ji začeli vstajati pomiselki, kako bo stvar prenesla, kako bo ušla nevarnostim, kako bo zmagala naloge in nadloge materinstva... Najino stanovanje ni ustregalo niti pogojem in zahtevam življenja dveh zaljubljenec, čeprav sta silno skromna in se znata do skrajnosti omejevati; — kako bi naj zadostovalo družini, ki se ji rodi — otrok?...

Matilda je zahtevala, da se odrečeva otroku in da si poiščeva rešitve iz položaja. Jaz sem se branil in upiral... A v dobi, ko sem bil vedno toliko odsoten in sem jo celo po malem zanemarjal, — je njen sklep nenadoma dozorel. Poiskala si je pomoči in — nevarno obolela... Več tednov je bila v bolnici...

Ko se je vrnila, — bleda in upadla, izhujšana, telesno tako propadla, da si je bila komaj še podobna, duševno izmučena in potrta, — je še toliko bolj trpela v najinih neudobnih in tako zelo nevšečnih okoliščinah. Množili so se nastopi in prepiri s pritožbami in z očitaji... Zakaj se ne pobrigam za dostojno stanovanje? Ko bi se potrudil, bi gotovo nekaj našel! — V resnici sem se dosti trudil, a brezuspešno. Načrti in poskusi, ki sem jih sijajno vodil in skoraj izpeljal, so se mi v zadnjem hipu — ponesrečili. Ona je imela v mestu mnogo zvez, ki bi se jih bila lahko poslužila. Če bi se bila vsaj nekoliko pobrigala, bi bilo morda šlo. A ona ni hotela... Izgovarjala se je, da ne more k znancem, dokler je samo moja — ljubica. In očitala mi je, da se ne trudim dovolj za pospešenje svoje ločitve... V resnici pa je stala stvar ugodno in je bilo v kratkem času pričakovati sodnijske odločitve.

Tako je postajala najino razmerje od dne do dne bolj neprijetno. In ker je bila razun tega še bolehna, da se je morala paziti in varovati, — me je še bolj zapeljevalo, da sem jo zanemarjal. Medtem ko je bila ona v bolnici, sem se bil deloma zopet navezal na svojo staro družbo in na svoje stare poti, — pa sem jo toliko večkrat puščal samo in se toliko bolj potapljal v pitje in ponočevanje. Zgodilo se je celo, da me ni bilo celo noč in celi dan domov in da sem se vrnil šele pozno v drugo noč...

Nenadoma mi je prišla s predlogom, da greva zopet — narazen. — Jaz sem zdivjal in pobesnel... Čeprav sem jo v resnici zanemarjal, — čeprav je bila po bolezni komaj senca nekdanje sladke ljubice, — me je imela spolno tako popolnoma v oblasti in mi je postala tako zelo potrebna, da bi ne bil več mogel strpeti brez nje in brez njenih ust in brez njenega telesa in brez zavesti, da sedi doma in da čaka name in da je moja, samo moja, vsak trenotek samo moja...

Nenadoma sva se nahajala v strastnem spolnem boju. Ona se je trgala od mene in se mi odrekala; — jaz sem jo lovil in se tepel zanjo in za njen objem... Mnogokrat sem jo pretepel, da je bila morda in otekla po glavi in po telesu...

In v ti dobi spolnih bojev, — njenega otepanja in mojega naskakanja — se je nepričakovano iznova — razcvetela. Udje so ji postali zopet polni, lica sveža in napeta, ustnice sočne in rdeče...

Tedaj se je zgodilo, da mi je prvokrat zabrusila v obraz:

«Jaz se vrnem k Maksu! — On me ima še vedno rad!»

In jaz sem zatrepetal od gneva:

«Jaz te ubijem, če me zapustiš!»

Poslej so se ponavljale te grožnje... Jaz sem bil vedno divjejši in besnejši; — ona je bila vedno mirnejša in zagonetnejša. Navadila se

je na grožnje. Zdelo se mi je, da jih komaj sliši in da ne verjame vanje...

«Jaz te ubijem, če se vrneš k njemu!»

Meni je grožnja vedno bolj ucepljala zavest v občutje, da bi jo moral res ubiti, če bi me zapustila! — Grožnja mi je postajala počasni — prepričanje in sklep...

Ker se je zavedala, da je zopet lepa, sveža in mikavna, jo je vedno večkrat vleklo v sredo mesta, — začela je pohajati po ulicah... Naenkrat sem jo zalotil zopet — v družbi z Vozljem. — A njega se nisem ustrašil. Vedel sem, da ji bo samo za pomočnika na njeni poti — do Maksa Rüdingerja...

«Če se vrneš k njemu, te ubijem!»

Stokrat sem ji ponovil pretnje...

Ponavljal sem jo kakor grožnjo, s peklensko silo in strastjo, z besnečo in divjo jezo, da bi lahko oslutila orožje v moji roki, da bi mi lahko videla v očeh, kako se je zaiskrilo blesketajoče se rezilo... Ponavljal sem ji pretnjo kot dovtip, kot ljubkovanje, kot prilizovanje, — kot vsakdanjo pripovedko, — kot pozdrav ob snidenju ali ob slovesu...

Če sem zlezel iz njene postelje po urici ljubezni, sem se sklonil k njenemu ušescu in ji zašepetal:

«Ubijem te, Matilda! Ne pozabi!»

In vendar je bilo vse zastonj... Hotoma in zavedno in namenoma in po načrtu in po sili in po trmi — je rinila v propast...

Rajko Vezelj jo je zopet spravil — z Maksom v stik.

Nekega večera, ko sem se vrnil, sem nenadoma zadržetal: — Kaj se je zgodilo? — Bila je mirnejša in zadovoljnejša; oči so ji blestele; zmagoslavje je gorelo v njih; samozavest ji je vzravnala tilnik... A nadela si je krinko dolgočasenja in vsakdanjosti in bila je ljubeznivejša in prijaznejša z menoj... Hotela me je uspavati!...

Vzel sem si jo posebno strastno, — z divjo in viharo silo... In tudi ona je vzplamtela v mojih rokah... In na vrhuncu poželenja in na vrhuncu užitka sem zatulil vanjo:

«Ubijem te, Matilda!»

In ko je dogorelo... ko je splahnelo v meni in je splahnelo v nji... sem se postavil prednjo — oko v oko — srepro in prodirljivo — in sem ji rekel mirno, a odločno:

«Če se vrneš k Maksu, Matilda, — ti veš, da te ubijem!»

«Saj se ne vrnem! Norček! Ali te nimam rada?»

«Ali nisi bila danes z njim?»

«Ne!...»

V očeh sem ji bral, da laže...

...Ni mi bilo treba iskati in zasledovati. Slučajno sem ju srečal... Prišla sta iz restorana — roko v roki, vesela in zadovoljna kakor dvoje zaljubljenцев, ki sta se po dolgem času zopet obiskala...

Kclovratil sem za njima — omamljen in izgubljen...

Zavila sta v hotel.

Nekoliko sem se pomišljal... šetal sem nekaj časa gori in doli pred hotelom... pa sem vstopil in potrkal pri vratarju:

«V kateri sobi sta gospod in dama, ki sta prišla pred petimi minutami? Gospod je rumenolas, z rumeno muho in z modrimi očmi; dama je majhna, — z madeži v očeh... Ne bojte se! Nobene indiskretnosti! On je moj šef Maks Rüdinger in jaz sem prokurist njegove tvrdke — Matej Pernuš. Jake važna in nujna reč! Trgovska stvar! Razumete?»

Povedal mi je številko in nadstropje — in jaz sem se počasi vzpenjal po stopnicah...

Pri vratih sem poslušal... Stopinje bosih nog...

Potrkal sem...

«Ali si zaprl?» — sem slišal glas Matilde.

Pritisnil sem na kljuko... Vrata so bila odprta. Vstopil sem in zaprl za seboj...

On je sedel na robu postelje in mi strmel v oči... Očividno se je pravkar vzdignil, da gre gledat k vratom... Ona je ležala pod odejo in se dvignila na komolce...

«Ti si, Matej? — Kako si izvedel?»

«Tvoja usoda me je vodila!»

Ona še vedno ni verjela... Smehljaj zadrege — napol priliznjen in proseč, napol sovražen in boječ — ji je trepetal v očeh...

On je obsedel na robu svoje postelje — z odprtimi usti, začuden in osupel, rdeč in nekoliko zaripel, — v zadregi, slabo vest v očeh in kes in prošnjo za odpuščenje...

Miren in skoraj destojanstven sem stopil k njeni postelji in se sklonil k nji... Roki sem tiščal v žepih, — z desnico sem oprezno odpiral nož...

«Ali veš, da te ubijem?»

«To si mi že mnogokrat povedal.»

«In ne verjameš?»

«Saj se nisem vrnila k njemu!»

Zdelo se ji je, da je najboljše zanjo, če je predrzna in nesramna...

«Ti ga moraš najprej kupiti!»

«On me hoče kupiti!»

Prisileno se je zasmejala, — odgrnila se je do pasu in se obrnila k njemu:

«Ali me kupiš, Maks?»

«Jaz te kupim, ljubica!» — sem dejal počasi... Z levico sem jo pritisnil vznak, — z desnico sem ji zabodel nož v srce...

Ko se je zjokal in natulil, je stopil k umivalniku in si je umil oči. Potem se je obrisal in me poprosil za cigareto. Kadil je naglo in pihal dim, da se mu je v oblakih vil okoli glave. — Dolgo je molčal in gledal skozi okno... Potem se je sunkoma obrnil k meni:

«Hvala Bogu, da je za mano! Zdaj sem menda obračunal — z življenjem in — z usodo! — Kaj bi še hotela od mene? Dosti je! — Samo miru si še želim — in kazni, — dolge in moreče kazni, — da se mi pomirijo viharji v duši, — da se mi olajša vest — in da mi odpusti — Matilda!»

In zopet je zajokal... tišje in lažje nego prej...

«Vidiš, — saj drugače nisem tako jokav! Miren sem in vdan in spravljen s svojo usodo... Včasih se celo zanašam, da zdrav prebijem svojo kazen in da se še povrnem v družbo — v mirnejše, koristnejše življenje!...»

Povedal mi je še nekoliko podrobnosti o umoru... Kako je bil Rüdinger docela zmešan in ni niti vedel, kaj se je zgodilo. Šele, ko je Matilda zaječala in omahnila in zalovila sapo, — sunila z glavo in se ozrla z zlomljenim pogledom, — ko je izdihnila in obležala... šele potem se je zavedel in je planil in zakričal...

Matej pa je tiščal svojo roko nad njenim srcem — in je čakal, da se je pomirila ptička v kletki, ki se je zaletavala ob steno in tolkla — tolkla, — da se je ubila...

(Konec.)

Marijana Željeznova-Kokalj:

On ji je pisal.

Vsa srečna je stekla v svojo sobico. On ji je pisal. Čitala je.

Blesteči pogled ji je pobledel, roke so se ji leno skrižale, pismo je padlo na tla.

Zazrla se je skozi okno.

Januarsko solnce se je igralo v šipah. Njena duša je tonila v globoki zamišljenosti.

Nenadoma je vstala, stegnila roki proti bledim solnčnim žarkom in rekla: «Mitja, to je prva bol, odkar sva prijatelja». In z boleznim nasmehom je šepetnila: «Trpim... Kadar žena trpi, ljubi...»

Franjo Čermak: ISTARSKI MOTIVI. Ulje.

Stjepan Štfc:

U proletoj noći.

U ritmu mog srca, bledim sjajem rose,
Zalutale zvezde trepte i s visine
Smeše se u vodi; iz snene daljine
Laki vetar duva i mrsi mi kose...

Slušam tanki žubor proletnih talasa,
Sâm, u seni bonoj ove noći kasne...
U magli se morskoj, tiho i bez glasa,
Srp mesečev sklanja i ko život gasne...

Sâm — ko uvek... Jednom, kad će mladost poći
Za nemirom rekom, ranjena od ljudi,
Kakove će misli za takovih noći
Kao galebovi sletet' mi na grudi?

Pitam se, a duša sa bolju se puni...
Ćutim suzu, toplu ko ptiče iz gnezda,
Kako se niz lice oklevajuć' truni
I drhće u svetlu zalutalih zvezdâ...

Grazia Deledda:

Žanjčevo voščilo.

Dva žanjca sta iskala dela po občinskih poljih v Posadi.¹⁾ Toda tudi tisto leto je bila suša opustošila krajino: žitna zrna so se bila v kali posušila, gumnišča, ki se se kazala po goljavah, so bila bela in zapuščena kakor pozimi. Celc pitne vode je nedostajalo.

Žanjca sta že dolgo hodila. Dokolénice iz domače volne so jima bile bele od prahu, čez ramo viseči srp se je lesketal v neusmiljenem solncu. Vse se je lesketalo v neusmiljenem solncu: morje v dajavi, goščave ob obali, kamni na gorah; toda bil je to lesket solzá. Skratka, moža nista mogla najti dela; mala zaloga kruha in suhe skute jima je pohajala in prišel je dan, ko sta se tudi ožejala.

Kar zagledata majhno živinsko stajo pod črno, kamenito vzvišenino brez bilke trave, ograjeno s suho mejo indijskih smokey. Nekaj koz se je paslo med grmovjem pred stajo; nekatere so se bile vzpele tudi na mandljevce in slabotne breskve tam za mejo in so vse objestno smulile.

Približala sta se in pogledala. V senci razcevelega bezga ob durih bajte sta zagledala lepo, temnolaso dekle, zleknjeno na ovčji koži. Roke je imela pod glavo v razpletelih črnih kitah in je skozi bezgove liste z blaženim licem gledala v nebo. Živa, sinja poldanska svetloba je dajala njeni temni polti bronast lesk.

Začuvši človeške korake, je sedla in si skušala spet urediti lepe, valujoče, oljnate lase; z velikimi, trudnimi očmi je gledala starejšemu žanjcu naravnost v obraz. Ta je obstal pred njo in rekel:

«Pctujeva, da bi našla delo; žejna sva. Ali nama daš piti?»

Ona se je zasmejala in pokazala pri tem prav do konca ust močne, čisto bele zobe; nato se je malomarno dvignila, potresla svojo neurejeno cbleko, si z dvema zataknenjima prstoma popravila pas, ki ji je drčal po vitki postavi navzdol, ter končno odšla gledat h klopi v ozadju kuhinje, kjer so bili spravljene vrči za vodo. Toda vrči so bili prazni, suhi. Tedaj se je obrnila in se znova zasmejala s svojim nekam živalskim smehom, ki pa jo je vendar delal lepšo, nego je v resnici bila.

Oba moška sta gledala pri vratih in videč kuhinjo, ki je vkljub neredu izdajala nekakšno imovitost, kajti na omrežju nad ognjiščem je stalo nekaj hlebčkov prekajenega sira, od črnih, sajastih sten so viseli razen bakrenih ponev, pokritih s prahom in pajčevino, veliki kosi slanine in klobase in na peči je stal vrček olja, je starejši žanjec nezaupljivo in očitajoče skrivil brezzoba usta. Oblak muh je zatemnjeval edino šipo na okencu. Vse v tej hišici premožnih ljudi

¹⁾ Posada je vas v pokrajini Sassari na Sardiniji.

je ovajalo malomarnost. Dekle se je smejalo, kakor bi se tega ne zavedalo, in stresalo vrč, kažoč s tem popotnikom, da vede ni; mlajši žanjec je rekel s sladkim glasom, odgovarjajoč tovariševemu pogledu:

«Pa vsaj v vodnjaku je kaj imaš!»

«Pojdi gledat, če veš!» je odvrnilo dekle. Njen glas je bil za spoznanje posmehljiv in zdelo se je, da jo podžiganje njune žeje zabava; vendar je z lahkimi koraki svojih bosih nog naglo prekorračila kuhinjo in stopila k vodnjaku, kakor bi se hotela prepričati, da je res suh.

«Če bi človek malo prsti izkopal, bi morda prišel do nje!» je še rekla smehoma; nato je mahoma stekla pod strešnjo, se sklonila, dvignila z obema rokama posodico z vodo za kokoši in jima jo ponudila. Starejši se je obotavljal in ni prijel posodice, kajti po tistih par žlicah vode so plavala tudi kokošja peresca; mlajši pa je odpihal peresca, popil in se zadovoljno oddahnil.

«Dobrega moža želim,» je voščil dekletu, gledaje jo s svojimi otroškimi, sinjimi očmi. Tedaj je nagnil tudi njegov tovariš in pil. Ob odhodu sta videla, kako se je dekle spet malomarno zleknilo po ovčji koži, prepodivši mačka, ki se je bil prav tako pokojno kakor ona ulegel na njeno kožo.

* * *

Do zatona sta hodila. Zarila sta se globoko v gorato pokrajino, proti Siniscolski dolini. Gore je zastirala rožnata koprena; suša je bila kraje tako opustošila, da se je videl tu in tam kak posušen hrast, ki so mu listi bili še vsi nedotaknjeni, a rumeni, kakor od zlate pločevine.

In evo tam sela v zaokroženem naročju neke doline! Mirno počiva ob zatonu s svojimi rdečkastimi strehami, suhimi vrtiči naokrog, razbeljenimi cestami in belo, golo, od smrti obledelo hudourniško strugo.

Žanjca sta bila zopet žejna. Potrkala sta pri prvi hišici v selu, edini, ki je imela nekaj svežega zelenja naokrog in grm razcevelih nageljnov na oknu.

Odrplo jima je visoko in blede dekle, oblečeno, kakor se nosijo kmetice iz dobre hiše, v starinski noši brez praznega lišpa, z lasmi skrbno skritimi v čepici, katere robove iz vezene svile je bilo lepo videti nad ušesi izpod rute, ki jo je ona pred tujcema hitela vezati pod belo, nežno brado.

Tedaj je bila tako dostojna v svoji mirni lepoti, da je starejši žanjec obstal in jo gledal, ne da bi se upal takoj prositi, naj jima da piti. Njegov tovariš je spregovoril prvi:

«Ženska, ali bi nama mogla dati kozarec vode?»

Ona ju je povabila, naj vstopita. Obstala sta v precej prostorni veži z durmi k drugim sobam na desni in levi in z izhodom zadaj, kjer se je videl zelen vrt; nekatere stolice, stoječe lepo v vrsti poleg sten, a ne da bi se jih dotikale, vsaka stvar na svojem mestu, vreteno, ki ga je bila deklica odložila, ko je šla odpirat, tri vedra vode, drugo manjše od drugega in vsa tri polna — vse je ovajalo v hišni gospodinji pametno in previdno žensko.

«Zdi se, kakor bi človek po tako dolgi puščavi prišel v zelenico,» je dejal starejši žanjec, sklonivši se k najmanjšemu vedru. Toda deklica mu je potegnila roko nazaj in odšla po brušen kozarec, ki ga je, dasi je bil popolnoma čist, še enkrat urno izplaknila, preden ga je napolnila z vodo ter ga ponudila žanjcema. Starejši je izpil in si podršnil roko po prsih, rekoč:

«Kakor mošt; Bog te blagoslovi.»

Ona je znova izplaknila čašo, pazeč pri tem vedno, da ne potrafi vode po nemarnem, izlivši jo na bosiljkova stebelca pred vrati, ter jo nato polno ponudila mlajšemu žanjcu. Tudi on je pil; med pitjem je upiral svoje lepe, sinje, otroške oči ženski v resni obraz; končno ji je vrnil čašo z voščilom:

«Slabega moža želim.»

Starejši tovariš je zardel radi te kljubesti, rekel pa ni ničesar.

* * *

Šele ko sta bila spet na cesti in se mu je nevolja unesla, je vprašal zamišljeno:

«Mojster, ti praviš, da ne narediš nikdar ničesar narobe. Zakaj pa si namenil leni in zanikarni ženski dobrega moža, pametni in vljudni pa slabega?»

In mlajši žanjec, ki je bil Kristus in je hodil po zemlji, da ljudi preizkusi, je odvrnil:

«Peter, ne beli si glave radi tega; prvemu dekletu sem namenil dobrega moža, da jo spravi na pravo pot, drugi pa prav zato, ker je pametna in vljudna, slabega moža, ki ga ona lahko poboljša.»

Prevel *Slavko Slavec*.

Iskrice.

Navajeni smo, da se ljudje posmehujejo onemu, česar ne razumejo in da mrmrajo proti dobremu in lepemu, ki jih pogoste težko zadeva.

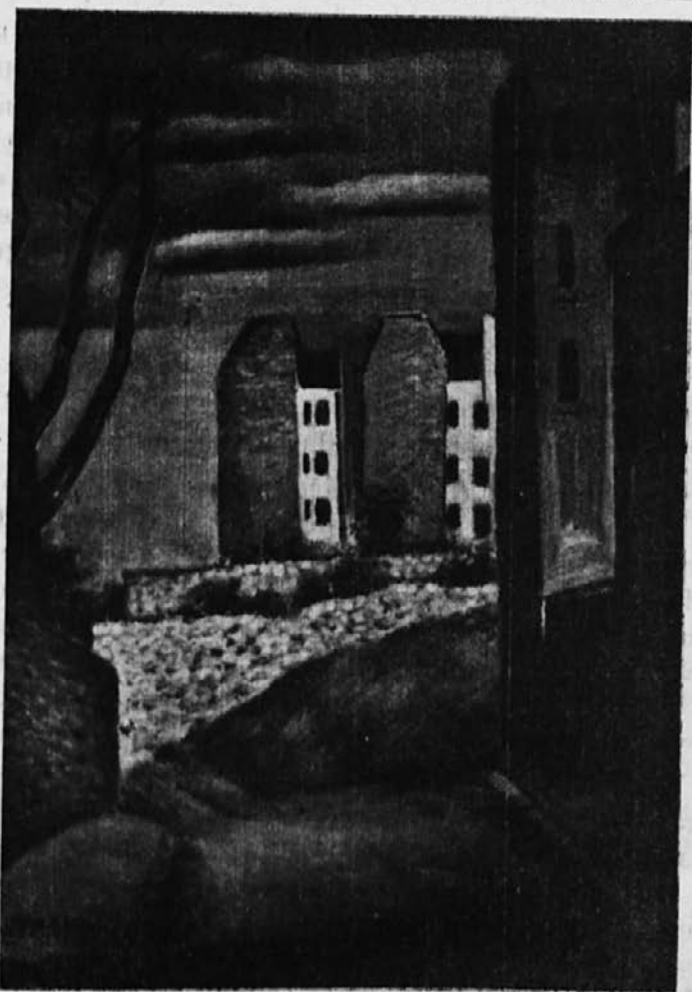
Goethe.

Umiral boš, ko začneš sam dvomiti v svoje ideale.

Kranjčević.

Zemlja je «krunica neštevilnih Kristusov in plodna mati neštevilnih Judežev».

Kranjčević.

Veno Piloni : MONTMARTRE (Pokrajina) 1926.

Marica V. Arambašin :

Majka u Studinovoju umjetnosti.

Medju Studinovim vajarskim radovima, bilo drvenim bilo sadrenim, mene najviše privlače njegove Majke. I ako je Studin jak, originalan a i smion u svojim stvaranjima, on je ipak najnježniji, najprirodniji i najsugestivniji u svojim Majkama.

Jedan od prvih njegovih mladenačkih radova, sadrena bista «Moja Majka» stoji u njegovom ateljeru na počasnom mjestu, kao idol koga sin — umjetnik obožava i koga iz neke sujevjernosti, koja nije kod umjetnika jedinstvena, nebi nikako dao da se ukloni, ma s kojega razloga, ili da joj se mjesto mjenja. Marin Studin radi tiho i mirno pod okriljem onih blagih očiju, onog karakterističnog posmi-
jeha svoje majke, a kad časom zastane u radu, udalji se korak od

svoga djela, nakrivi malko glavu, da promatra svoj rad s kojim nije nikada zadovoljan, i tad se njegov pogled zaustavi na majčin portre — samo hip — pa se opet svome poslu vrati. Što znači onaj njegov pogled? Zar je pita jeli zadovoljna njegovim radom? Ili joj blagodari kao svome dobrome geniju? Ili možda hoće da joj reče da je ona njegova najveća i jedina religija? Tko bi to znao? Pogled Marina Studina u onim momentima sadržava sve ovo i još mnogo toga što mi obični smrtnici nemožemo da pojmimo.

Portre Studinove Majke je po sebi poem, — poem dobrote i nježnosti, samoprijegora i požrtvornosti, ili kako je prigodom Studinove kolektivne izložbe u Splitu god. 1921. Dr. F. D. Marušić pisao: «Izraz je jedne neizrecive slatkosti i miline».

Portre Studinove Majke nije običan portre, tu nijesu samo fizične crte, lice, posmjeh, tu je srce, tu je duša njena koja se izražava u svakoj crti, u svakom potezu mrtve materije; jer ju je umjetnik radio velikom ljubavi i ulio u nj sve svoje srce. Studinova majka nije samo majka koja radja, odhrani i uzgaja svoje dijete, ona je majka koja neznano i nečujno utiče na srce i dušu svoga sina, ona je njegov duševni vajar a on djelo njezino. Ona je majka koja svojim srcem i svojom izvanrednom dobrotom ostavlja u srcu sina duboke brazde. I uticaj te dobrote ostavlja jaki trag na Studinovu umjetnost.

«Briga materina» (svojina ministarstva prosvjete u Beogradu) i «Rasti, rasti moj Nenade mali» (svojina gdje. Ecije J. Dubokovića u Splitu) to su doživljaji njegova djetinstva, najprve uspomene brige i radovanja majčinog. Ona glava nagnuta nad djetetom, nije li te glava njegove matere, koja se često tako, teškom brigom, pomućenim čelom nad njim nejakim saginjala? Dijete bezbrižno spava a majka briga svoju brigu nad njim — sanja i gleda u daleku budućnost; šta mu želi majka? Sve modriilo našeg mora, sve sunčane zrake sve šarenilo i miomiris naših polja, sve zlato našeg voća, sav morski biser, sve darove naših dobrih vila i javor besmrtni — sve ova majka želi.

«Sećaš li se, Maja, kad bi me posadila na koleno i kad bi mi pevala svoje slatko radovanje:

Rasti, rasti moj Nenade mali
Rasti, rasti, materino zlato,
Rasti, rasti majčino uzdanje!

«danas, kad su izbledile sve one čarne bajke i molitve — danas osećam uzvišeni lik Tvoj, Majko moja!» Ovako Studin govori majci svojoj — Bogu svome, u posveti kataloga svoje izložbe u rodnim Kaštelima 1920. godine.

Marin Studin osjeća lik svoje majke u brizi majčinoj kao i u radovanju slatkom njezinom i to osjećanje izražava u ta dva drvena svoja remek-djela. Mali se Nenad penje s majčinog krila na njezino rame a ona ga podupire svojim nježnim rukama koje znadu samo da miluju, a Nenad mali raste, poduprt onom svetom rukom i majčinom ljubavi, raste materino zlato i majčino uzdanje i ispunjava njezine najsmionije sanje.

U «Gospi od Kaštili», imamo opet lik majke sa djetetom na krilu u jednom od onih neopisivih momenata materinskog uživanja kad djetesce milo i čvrsto majku zagri i sakrije svoje nasmijano lice majci u vrat pa tepa, tepa — a majčino srce prepuno sladosti i uživanja, rastapa se i čustvuje. Tko bi mogao da riječima opiše one osjećaje blaženstva koje njoj, majci, roditeljki i hraniteljki srce napunja u onim časovima? To može samo majka da osjeća al nitko da opiše.

Mala «Gospe od Kaštili» vitka i visoka kao i Studinova majka u nafaldanom kaštelanskom pandilu, polutinom oko vrata i ovitim pletenicama oko glave, drži dijete u naručaju i zabavlja ga grlicom. Majka uživa u zabavi djetinjoj i dok zabavlja svoje čedo, štiti grlicu, da je dijete u svojoj radosti ne povrijedi. Koliko li poezije i nježnosti u ovoj kompoziciji! I ova sigurno pripada Studinovim uspomenama, osjećajima i doživljajima iz ranog djetinstva. Keliko li će puta biti njegova majka njega zabavila grlicom ili golubicom pa oboje štitila, pazila i čuvala.

U našoj narodnoj poeziji, pored velikih figura dvije su ponajveće koje cijelom narodnom poezijom dominiraju: kraljević Marko i Majka Jugovića. Nije žena ni ljubovca ni sestra ona koja se u narodnoj pjesmi ističe, koja dominira, već lik majke, majka koja radja junake devet Jugovića u borbi ih bodri i svih devet žrtvuje na veliki žrtvenik patničkog naroda svoga, na žrtvenik domovine. Majka Jugovića velika je kao žena al je veća, uzvišenija kao majka. I u našoj novijoj umjetnosti lik majke se uzdiže nad onim žene i ljubovce.

Kod Ive Vojnovića, najveći, najuzvišeniji lik je u njegovim dramama majka. Velika je majka Jele u Ekvinociju koja osvećuje porodičnu čast. Snažna je majka Jugovića koja uz starca Jug-Bogdana žrtvuje osmero sinova-junaka i ostaje kao hrid nepomična u svojoj boli a kad joj gavran spusti u krilo ruku mezimčeta Damjana — srce joj pukne. Heroična je majka Lazarova u Lazarovom Uskrsnuću, koja uzvišenom žrtvom zataji svoje materinstvo da spasi ptiće ždraloviće, novo pokolenje, koje će da obnovi ovaj narod izmučeni. Sveta je majka-carica u Imperatrix, koja osvećuje smrt

muža i sina ne ratom u kojem je imala zgodu osvete, već mirom, kojim najuzvišenije osvećuje.

Kod vajara Studina, kao i kod dramatičara Vojnovića jedna jedina žena caruje a to je Majka. Jedan kao i drugi postaviše majku na najviši pjeđestal svoje umjetnosti; jednome kao i drugome, Ona nije dala njima samo tjelesni život i odhranila ih svojim mlijekom, već im je dala i moralni život i smjer njihovoj umjetnosti, tako da se ne može ni čitati ni gledati Vojnovićeve drame a da se ne misli na njegovu majku, kao što se ne mogu gledati Studinovi kipovi a da iza njih ne vidiš svuda Nju, Majku.

Studinova je majka vitka i visoka kao čempresi kaštelanskog polja, svježja lica pod bijelom kosom, očiju svjetlih, dubokih kao morska dubina, otmjena držanja kao patricijska kći, blage riječi, sugestivnog pogleda, nježne sentimentalne duše, možda zato što je njeno djetinstvo odnjihala priča o romantičnoj ljubavi Miljenka i Dobrile, što se je igrala pod sjenom njihova dvorca obraštena bršljanom i što je često sanjarila na Rušincu pred onom pločom, na kojoj je nepoznati klesar uklesao one dvije sugestivne riječi: «Mir ljubovnicim».

Ona je žena velikog srca i velike dobrote. Sve Studinove majke imaju njezin stas i vitkost, njezinu nošnju, njezine oči i posmjeh, a nadasve njezinu nježnost slatkoću i dobrotu. U svim njegovim majkama vidiš njezino srce: srce veselo i zadovoljno kao u «Gospe od Kaštili» i «Rasti, rasti moj Nenade mali»; — srce brižno kao u «Materinoj brizi», srce žalosno kao u «Madoni roda moga» (svojina općine Novske).

U ovoj snažnoj koncepciji vidimo majku, koja skuplja svoje troje djeca u naručaj i pritiska ih na srce ne rukama, jer su ruke u žene slabe, već bedrima u kojima je sva jakost ženinog tijela a rukama im oči krije da ne vide užas onoga vrtloga koji sve ruši oko njih. Ona hoće da ih spasi od Moloha rata i glada a sve patnje materinjeg srca u licu su joj u zatvorenim očima u grčevito stisnutim vilicama. I «Madonna roda moga» ima srce Studinove majke; njen je izražaj onaj kojim je ona njega zagrlila kad se je od nje rastao da ide, gonjen silom u neprirodnu borbu proti braći. Nije se ona bojala da će on proti rodjenome svome bratu pušku ispaliti, ne, znala je ona njega, poznavala je njegov patriotizam al je strepila baš za to jer je znala da u ono doba biti patriot značilo je propast i zlo.

«Madona roda moga» je teški, mukli, strašni bol bez riječi i jauka što ga je čitao u njenom licu, onoga dana i u neizgovorenim riječima u neprolivenim suzama majke svoje on je osjetio boli i muke svih matera, koje su jednako čustvovala, patile i stradale onih kobnih dana.

Gledajući Studinove majke mi osjećamo veilčinu njegove umjetnosti, koja nas, u ovo pokvareno poratno vrijeme kao šarna duga poslije oluje razveseljava, i u našem srcu niče nada u bolje dane, jer narodu čiji sinovi ovako visoko uzdižu religiju Majke, najuzvišene i najnesebičnije ljubavi, mora da svane ljepša budućnost.

Marijana Željeznova-Kokalj: **Plašč.**

Kupila sem plašč. Ni bil žive barve ne razkošnega kroja. Bil je skromen in praktičen, primeren za vaško učiteljico, ki se vozi po lokalnih železnicah.

Nepričakovano sem bila premeščena v Belgrad. Prva misel mi je bila — plašč! Moj sivi plašč je že častno pretrpel eno zimo, pretrpel bi še eno, toda na vasi... Zamislila sem se. Lahen nasmeh je zadovoljivo razjasnil moje skrbi. Še eno zimo ga bom nosila! On in jaz — bova utonila v razkošnosti modnih plaščev in kožuhov.

In res, nosila sem ga zadovoljna. Kdo se je menil v vrtežu velikega mesta za učiteljico v sivem, ponošenem plašču.

Po noči, ko je mrzla košava pretresala napise trgovin, jih trgala in metala s truščem ob cestni tlak, sem se jaz pokrila v postelji s šivim, obnošenim plaščem. Pod njim mi je bilo tako toplo, tako dobro.

Da, razgrnila bi plašč čez celi svet, da bi bilo toplo vsem onim, ki zmrzujejo. In razgrnila sem ga...

Groza! Pod plaščem so se ljudje mrzili, goljufali, pobijali! Solznih oči sem zrla na človeštvo, katero je dalo Danteja, Goetheja, Tolstega, Dostojevskega! Zazeblo me je; dvignila sem plašč, da ne bi zakrival tolike hudobije.

Ali košava mi je prinašala stokanje in vzdihovanje, nežno kakor petje ptičic, tožno kakor tožba zapuščenih otrok. Bili so otroci, vrgla sem plašč na nje. Smehljali in igrali so se pod njim, pretepali se in prepirali, vse tako po otročje. V vriskanju in plakanju se mi je približal Binnet, veliki otroški psiholog, in rekel: «Vi se divite tej poljani cvetočih otrok. Ali ne vidite one deklice tam in onega dečka, kako se srdita?»

«Da. Ali otroci se radi jezijo!»

«Za hip! A otrok, ki nosi delj časa mržnjo v svoji duši — je patološki tip. Njega čaka zapor, vislice... Bolje bi bilo, da se ni rodil!»

Velika je bila moja žalost. Otrok ima že pečat svoje usode... Odstranila sem plašč in se stisnila vanj. Bil je leden dan. Glavo sem klonila in težkih korakov blodila brez cilja.

Dvignile so se megle in mehki solnčni žarki so jeli taliti ivje in led. Z drevja je kapljalo, po kolovozih je šuštelo, tako kakor

spomladi, ko ožive vsi studenci, vse biljke, vse gole veje. Po bregovih so bile razsejane rosne trobentice in razigrani zvončki, med trohnelim listjem so duhtele vijolice. Objela bi bila zemljo, ki se je budila k življenju. Zavel je veter, težak od vonja cvetic, poln nad in pričakovanja.

Vzdrhtela sem. Moj plašč se je spremenil v belo, svileno haljo; moje hrepenenje, moje sanje so se zlije v bel pajčolan in moje solze v venček iz mirte. Nevesta... Moj ženin je bilo solnce in najine priče ves pomlajeni svet...

Prebudila sem se iz težke omotice, držala sem krčevito za plašč, ki je bil razprostrt po meni.

Milko Bambič: BABICA PRIPOVEDUJE TURŠKO PRAVLJICO. (Linorez.)

ZNANOST IN VZGOJA.

Prof. F. Peric:

Življenjski ustroj osebe.

Uvod.

Pričujoča razprava je le eno poglavje obširnejše razprave pod naslovom «Socialna personologija». Radi tega bo napravila na čitatelja vtis nezaokroženosti. S tem kratkim uvodom hočemo odpraviti ta nedostatek ter postaviti razpravico na lastna tla izven sestava celote, v katero spada.

Znana sociološka pravda med realizmom in nominalizmom, t. j. pravda, ali je družba nekaj realnega, resničnega ali pa le nekak pomožen pojem, kateremu ne odgovarja nikako samostalno dejstvo, je že davno zaključena. Je že kakih trideset let, odkar je bil pokopan takoimenovani «organicizem», t. j. ono sociološko naziranje, po katerem bi bila družba živ organizem, a v njem različne tvorbe, ki naj bi bile glava, srce, pluća, itd. tega nadosebnega bitja, kakor ima analogne organe živi organizem posameznega človeka.

Ta socialni «mamut» se je torej zdrobil v prah. Toda na drugi strani pa je gola abstrakcija in fikcija tudi človek posameznik. Resničen je le Peter, Pavel, Janez itd., ni pa človeka kot takega. Tako je torej zabredla sociologija v popoln nihilizem in vprašanje je, kaj je v socialnem življenju sploh resničnega in realnega, da lahko tvori trden predmet socialne znanosti ali sociologije.

Najmodernejše sociološke šole dajejo na to vprašanje odgovor s tem, da označajo «socialni odnošaj» kot temeljno kategorijo vsega sociološkega mišljenja. Ta naj bi tvoril predmet proučevanja, in sicer v zvezi s socialnimi procesi in tvorbami, h katerim ti procesi vodijo. Napram sociologiji kot «odnošajeslovju» smo zavzeli stališče v prejšnjih poglavjih naše razprave in tu se bomo omejili le na zopetni poudarek, da je tudi to naziranje popolnoma abstraktno in da z «odnošajem» ni še najdena temeljna kategorija sociološkega mišljenja.

Predvsem se ne more govoriti o odnošajih, ne da bi predpostavljali sistemov, v katerih naj ti odnošaji obstojajo. «Sistem» je radi tega prav tako temeljna kategorija sociološkega mišljenja kakor «odnošaj» in po isti pravici. Jasnje je pač, da ne more biti ne odnošajev brez sistemov ne sistemov brez odnošajev. Na drugi strani pa sistem ne more biti «sistem odnošajev». V kemični formuli H_2O ne gre za sistem odnošajev, temveč za sistem vodika in kisika, ki sta v tem sistemu voda. Drugače bi pač mogli misliti, da mora dati vodo spojitev katerihkoli dveh elementov, samo če se nahajata v istem razmerju, kot ga vidimo v formuli H_2O . Kakor brez sistema tako niso torej socialni odnošaji možni niti brez določenih nosilcev teh odnošajev samih. In ti nosilci morejo pač biti samo ljudje.

Rekli pa smo, da je ta človek zopet le abstrakcija: človeka kot takega ni. To je brez dvoma točno, toda le s tega vidika, medtem ko ni nikaka abstrakcija, če ga promatramo hkratu kot nosilca socialnih odnošajev, nahajajočega se v določenih socialnih odnošajih in obenem kot pripadnika določenega socialnega sistema. Končno tudi in morda še najprej kot obliko človeškega življenja sploh.

Tak človek je popolnoma realen pojav. Da ga bomo mogli razlikovati od onega prvega, abstraktnega «človeka», dajmo mu takoj tudi ime. Ni to nič drugega nego oseba. Kot oseba je človek neizpodbitna realnost in lahko definiramo osebo začasno na tem mestu tako-le: «oseba je člo-

veško živo bitje z vsem svojim življenjskim stremljenjem.» Z drugimi besedami: človek, kakršen je s svojim življenjem vred od rojstva do smrti.

Vzdrževanje socialnih odnošajev ni pri osebi nič drugega nego udeleževanje njene življenjske volje, a vse njene socialne odnošaje lahko razdelimo v dve vrsti: v direktne in indirektne. V prvo vrsto spadajo vsi oni odnošaji, ki obstojajo neposredno med osebami, v drugo pa oni, kjer gre odnošaj najprej preko določenega zunanjega odnošajnega objekta in se prenese potem na osebe. Odnošaji prve vrste so sorodniški in kulturni odnošaji, druge pa ekonomski in politični (moralni). Razliko med prvo in drugo vrsto socialnih odnošajev vidimo najlepše pri ekonomskih ali gospodarskih odnošajih. Brez gospodarske dobrine (zemlja, denar itd.) bi bili taki odnošaji nemogoči. Med osebe stopa torej zunanji odnošajni predmet, ki odnošaje posreduje. Pri direktnih, ki jih bomo imenovali tudi organske socialne odnošaje, tega posredovalca ni. Imamo torej organske in anorganske socialne odnošaje. Iz njih se rodita dve vrsti socialnih sistemov ali družbi: organske družbe na eni, in anorganske družbe na drugi strani.

Bistvena razlika med organsko in anorgansko družbo je v tem, da je le prva življenjska družba v pravem pomenu besede, medtem ko je druga le soživljenjska. Z drugimi besedami: le v organski družbi se življenje vzdržuje in obnavlja v svojih bioloških oblikah, medtem ko je to v anorganski družbi izključeno. V najnižji organski družbi, ki je družina, se ljudje rodijo, rastejo, umirajo in zopet rodijo. Nič podobnega ni n. pr. v kaki zadrugi, četi vojakov itd. Organska družba je naravna in anarhična v svojem bistvu, anorganska umetna in obvezno arhična. Najvišja organska družba je narod, najvišja anorganska država (cerkev). Ta delitev nima, kot se vidi, nič skupnega z znano delitvijo F. Tönniesa (Gemeinschaft un Gesellschaft). Tudi opozicija «družba — država» spada med najusodnejše nesmisle, ker zapeljuje v domnevo, kot da bi država sploh ne bila družba, temveč nekaj, kar bi plavalo nad družbo nekako v oblakih.

Življenjska volja osebe pride torej do izraza in veljave le v organski družbi. Že v prejšnjem poglavju naše razprave smo govorili o osebi v organski družbi. Videli smo, da jo žene v njo temeljna socialna sila, ki je življenjski egoizem. Naglašamo besedo življenjski, ker mislimo pod tem egoizmom le ono življenjsko voljo, ki žene človeka v smeri življenja (ne v smeri smrti). Oblika življenja pa je oseba in zato smo imenovali ta njen življenjski egoizem, ki ima svoj odnošajni objekt v njej, t. j. osebi sami, človekov personalizem, njegov personalistični egoizem, in to v razliko od negovega interesizma (individualizma, solidarizma). Videli smo dalje tudi, kako je ta življenjski egoizem nezadostna socialna sila, ker je tu še druga socialna sila, namreč smrt. Tako se nahaja človek v od narave pripravljeni mu zagati, ki obstoji v tem-le: človek hoče obenem živeti in obenem mora umreti. Plod tega istočasnega hotenja in moranja je ravno človek takšen, kakršen je v resnici, t. j. o s e b a.

Oseba je torej za nas najtemeljnejša kategorija sociološkega mišljenja in prvi ter temeljni del vsake popolne sociologije mora biti ravno «socialna personologija» ali «oseboslovje». Nadaljni deli sociologije so potem socialna psihologija, socialna ekonomija in socialna politika (moralna). Prvi dve, t. j. socialna personologija in psihologija morata pručevati organske družbe in tvorita organsko sociologijo, medtem ko obdelujeta drugi dve anorganske družbe in tvorita anorgansko sociologijo.

Ta naša razprava je potemtakem poglavje iz organske sociologije, in sicer iz personologije. V njej bomo poskusili podati celotni življenjski ustroj osebe v nasprotju z njenim egoizmom, ki je, kot ugotavljamo na koncu prejšnjega poglavja, nezadosten, ker ga neizprosno uničuje smrt.

1. Nezadostnost in neresničnost izključnega egoizma.

Dejstvo, ki smo ga ugotovili ob koncu prejšnjega poglavja, da je namreč vsak življenjski egoizem že vnaprej obsojen na neodklonljivo uničenje s strani smrti, da je človekova življenjska borba — borba brez upa zmage nad tem socialnim činiteljem —, to dejstvo je brez dvoma eno najporaznejših v vsem področju socialnega dogajanja. Ako bi bile življenjske sile nekaj čisto mehaničnega, kakor so n. pr. sile v fizikalnem pomenu besede, potem bi morala človekova smrt popolnoma uničiti vse življenjske sile sploh, in to na način, ki bi se dal izračunati matematičnim putem. Najmanj, kar moremo reči, pa je vsekakor to, da ima naš personalistični egoizem le zelo omejeno vrednost in moč. In vendar smo videli, da je ravno naše personalistično življenjsko stremljenje, človekov življenjski egoizem, ona nenadomestljiva sila, brez katere bi bilo vsako socialno življenje sploh nemogoče. Toda na drugi strani je prav tako jasno, da je naš egoizem nezadostna sila, sila, ki je uničljiva in umrljiva.

Dve strani nezadostnosti človeškega egoizma moramo še posebej podčrtati. Predvsem ne zadostuje egoizem kot gibalno, ki naj zgrinja človeško družbo v tako trdne sisteme, kot se nam v resnici predstavljajo. Posameznik mora umreti in zanj ni — tudi to bi se dalo matematično izračunati — nikakega razloga, da bi jemal smrt kot nekaj več nego v resnici je, t. j. več kot uničenje njegovega življenja. Kako pride torej do tega da se človek, ki mora umreti, vendar trudi in vica deset, dvajset in trideset let, celo življenje, da si seziđa hišo, o kateri že vnaprej natančno ve, da se bo prav gotovo posula, čim bo pokrita? Ne vidi se razlog, — vsaj na prvi pogled —, radi katerega gre človek-zemljan v kinematograf, dasi vnaprej in natančno ve, da bo prav gotovo izbruhnul v njem požar. Ta bo povzročil panično gnečo in v njej bo on — človek — prav gotovo zgubil življenje. On — človek — vse to ve, a kljub temu zida hišo in gre v smrtonosno gnečo socialnih odnošajev!

Druga stran nezadostnosti načela egoizma obstoji v tem, da se na njegovi podlagi ne morejo pojasniti nekatera brez dvoma temeljna socialna dejstva, kot so n. pr. žrtvovanje samega sebe za ideale, mučeništvo, junaštvo, dalje že v prejšnjem poglavju omenjena neodoljiva ljubezen starišev do otrok. Tam smo tudi videli, kako deluje sorodniški egoizem ter se udeje v obliki stremjenja po telesni skupnosti in duševni enakosti. Kot tak pojasnjuje egoizem popolnoma življenjsko stremljenje otrok po vzoru starišev in tudi odraslih po vzoru drugih soljudi itd. Toda ne more ta personalizem pojasniti dejstva, da oče in mati žrtvujeta tudi življenje za svoje otroke; ne more pojasniti niti nobenih drugih podobnih žrtev.

Ze iz teh dejstev sledi torej sledeči važni zaključek: Personalizem, t. j. egoistično življenjsko stremljenje, kakršno smo opisali v prejšnjem poglavju, obsega v resnici le en del celotnega življenjskega stremjenja ali celotnega človekovega personalizma. Ta poslednji, t. j. celotni naš personalizem, je in mora biti v resnici znatno večji. Življenje, kakršno v resnici je in kakršno v resnici živimo, nam to dokazuje na vsakem koraku. Skoro bi rekli — vsaj kot primera naj se nam to dovoli — da se vrši socialno

življenje ne samo po načelu «Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!», temveč kakor da bi veljalo načelo: «Ljubi življenje kakor samega sebe!» ali še celo: «Ljubi življenje bolj kakor samega sebe!», odnosno «Ljubi svojega bližnjega bolj kakor samega sebe!»

Pri tem nam pomeni beseda «bližnji» vsakega sočloveka brez razlike, ki ni jaz sam. «Bližnji» je torej tudi otrok napram očetu ali materi, oče ali mati napram sinu, državljan napram vojaku in narobe itd. Za vojaka bi bil torej «bližnji» tudi vojak nasprotne armade. Toda tu vidimo, da ne more veljati za razmerje med vojaki dveh sovražnih si armad nobeno izmed gori omenjenih načel. To dejstvo naj nas nikar ne oplaši. Vidimo rajši v njem le to, kar nam v resnici kaže, to namreč, da so tudi vsa socialna dejstva in načela prav tako relativna kot vsi pojavi sploh. V tem relativnem obsegu pa zadobijo gornja načela zopet vso svojo veljavo. Tudi za vojaka velja: Ljubi življenje svojega bližnjega kakor samega sebe in še bolj, torej umiraj za svoje!

Pozneje bomo imeli večkrat priliko se povrniti k vprašanju relativnosti socialnih pojavov, medtem ko nas mora tu zanimati za sedaj le splošni proces socialnega življenja. Najvažnejša in obenem najimpozantnejša lastnost tega procesa je, da se vrši v znamenju življenja sploh in ne tega ali onega življenja. Naj se zdi ta trditev na prvi pogled še tako neverjetna — posebno v naših «modernih» časih —, z gornjim stavkom smo formulirali več kot navadno socialno dejstvo, zabeležili smo prevažen zakon vsega socialnega dogajanja. Če bi prenehaj vladati ta zakon, bi lahko zopet izračunali, v kolikem času bi nastopil konec človeške družbe sploh.

Najneizpodbitnejši dokaz njegove veljavnosti je zopet neodoljiva ljubezen starišev do otrok, ki jo pač moremo predpostaviti kot splošno socialno lastnost človeka. Ona pa se da razumeti le tedaj, če se življenjska volja očeta in matere potencira do take mere, da daleč prekaša njuno lastno življenjsko voljo in težnjo ter doseže stopnjo splošne življenjske volje. Brez tega bi se pač omejevala oba spoja le na zadovoljevanje svojega spolnega nagona. Toda slučajni, kjer si mož in žena ne želita potomstva, so tudi v naših «modernih» časih tako redki, da moremo svobodno preko njih. In to tem prej, ker gre večinoma za slučaje, ki so vsaj na svojem dnu patološke narave.

Tudi takoimenovani maltuzianizem, ki bi na prvi pogled izpodbiral naše naziranje o neodoljivem stremljenju po potomstvu, spada sem. Kot prigovor bi veljal le tedaj, če bi imeli tak maltuzianizem, ki bi se uveljavljal v obliki popolnega in neizprosnega onemogočevanja vsakega potomstva. Toda takega maltuzianizma ne samo ni, temveč ga tudi ni bilo nikdar v zgodovini človeškega rodu. Če kje in kdaj, bi se bil moral pojaviti v prvih dobah človeške družbe, t. j. v daljnih dobah človeških čred in krdel. Recimo v obliki ljudožrstva na škodo lastnih potomcev. Dejstvo pa, da človeštvo živi in obstoja še dandanes, je že zadosten dokaz, da je že tedaj vladal isti roditeljski nagon kot dandanes.

Drug socialni pojav, ki je v nasprotju z naziranjem o potenciranem personalizmu v znamenju življenja sploh, bi bil samomor. Ne samo to, temveč je samomor tudi v nasprotju z navadnim egoizmom, z navadnim življenjskim stremljenjem. Saj mu napravi samomorilec prostovoljno konec! Ni treba podajati tu natančne analize tega socialnega pojava, da razumemo, da je pomen samomora v tem pogledu le navidezen. Tudi pri površnem pregledu samomornih pojavov nam postane takoj jasno, da gre v nekaterih slučajih celo za manifestacijo življenjske ideje kot take. Pri drugih imamo opraviti, in sicer v njih ogromni večini, z izjemami, ki so

zopet povsem nenormalne ali naravnost patološke narave. Za primere samomora kot manifestacije življenjske ideje lahko navedemo slučaje iz prvih kulturnih dob, ko je žena vdova sledila prostovoljno možu v smrt, japonski «harakiri» in končno bi spadala sem tudi junaška smrt vojaka v bitki kakor tudi vsako samožrtvovanje, mučeništvo itd.

Sploh nas mora poučiti natančna analiza samomora, da ni ta pojav po svojih najglobljih psiholoških vzrokih nikakor proizvod samomorilčevega notranjega spora z življenjsko idejo. Mati, ki vzame življenje sebi in svojim nepreskrbljenim otrokom, napravi to — če sploh moremo govoriti pri samomorilcu o kakem preudarjanju v pravem pomenu besede — radi tega, ker obupa nad onim delom svoje življenjske naloge, ki se nanaša ravno na otroke. Ne torej zato, ker bi ji postalo nemogoče njeno osebno življenje, temveč radi tega, ker se zruši pod grozoto slike brezuspešnosti svojih prenesenih življenjskih teženj, stori ta korak. Do enakih zaključkov bi prišli, če bi analizirali samomore radi bede, radi nenadne propasti, zgube časti itd. V vseh slučajih bi ugotovili, da se je samomorilec nahajal pred samim seboj v takem položaju, da so bile vse njegove življenjske težnje skrčene, stesnjene in zbite v njegovo osebo samo, ne da bi se jim bilo mogoče več rešiti iz tega obroča prisiljenega protinaravnega in brezsmiselnega golega življenjskega egoizma. Pozneje se bomo k tej točki še povrnili.

(Dalje prihodnjik.)

Dovoljenje za javne prireditve.

Kako dobiš dovoljenje za javno prireditev?

Na kolekovani papir za dve liri napiši sledečo prošnjo:

Alla R. Questura di Gorizia

Il sottoscritto (ime) di (fu) (ime očeta) da (kraj) No. domanda che gli sia concesso il permesso di tenere una pubblica rappresentazione il giorno (dan) dalle ore (ura) alle ore a (kraj) nella sala (nel cortile) del sig. (ime posestnika dvorane ali dvorišča) No. (hšt.) Si svolgerà il seguente programma (Tu se navedejo vse točke sporeda, ki se bo razvijal, seveda z naslovi prevedenimi v italijanščino. Če se vrši šaljiva pošta, je to treba navesti, če tudi prosta zabava, enako.)

Con perfetta stima

Cernizza, addì (dan) 1927.

(Podpis)

Allegati (priloge):

- 1.) bollo da L 3;
- 2.) bollo amministrativo (upravni kolek) da L 50;
- 3.) certificato di collaudo della sala (potrdilo, da je dvorana odobrena);
- 4.) libro di dramma da svolgersi nella lingua originale;
- 5.) un riassunto in italiano dell'opera da rappresentarsi;
- 6.) traduzioni letterali delle altre parti del programma.

Glede prilog, ki jih je dodati, si zapomni naslednje: Kolek za L 3 kupiš v tobakarni. Prav tako tudi upravni kolek za L 50. Upravni kolek je treba plačati po novi odredbi, zato pa ni treba več plačati na registrskem uradu pristojbine L 18.10.

Potrdilo (collaudo), da je dvorana odobrena, izda občinski urad. Seveda je treba da greš poprej k občinskemu predstojniku (podestà) in ga prosiš da pride s komisijo (podeštàt, občinski tajnik, občinski zdravnik

in stavbni mojster) odobrit plesno dvorano (sala da ballo), kjer bo prireditvev. Za razumevanje tega zadnjega stavka naj omenimo, da v starih pokrajinah Italije poznajo le pravo gledališče z velikimi gledališkimi dvoranami (sala da teatro) in pa navadne plesne dvorane (sala da ballo). Podeželskih prireditvev in seveda tudi prostorov, «dvoran», zanje, ne poznajo. Ravnotako tudi zakoni poznajo le gledališke dvorane in zahtevajo za odobritev veliko komisijo od strani kvesture, na drugi strani pa plesne dvorane, za kojih odobritev zadostuje navadna občinska komisija. Jasno je seveda, da naših podeželskih dvoranic ne bomo stavili v isto vrsto z velikimi mestnimi gledališkimi dvoranami, saj bi nam kvesturna komisija sploh nobene ne mogla odobriti! Preostane nam torej edino le, da uvrstimo naše prireditvene prostore v razred «plesnih dvoran», četudi naziv ni ravno prikladen. Omenimo naj še, da to tako tolmači povsem upravičeno goriška kvestura. — Glede cenzure programnih točk veljajo sedaj določbe, da je treba predložiti istočasno s prošnjo slovenska dela v originalu: drame, pesmi itd., poleg tega pa je treba priložiti še kratek izveček drame v laščini, kakor tudi dobeseden prevod vseh pesmi. — Ako pri prireditvi igra kakršnakoli godba, ni treba v prošnji navajati, razen, če bi hoteli igrati kako neitalijansko himno.

Tako opremljeno prošnjo — lahko tudi še brez priloge — nesí na županstvo za plačanje občinskih pristojbin in naj ti občinski predstojnik dá obenem svoje privoljenje (nulla osta) za prireditvev. Nato pojdi k orožnikom, ki naj ti napišejo enako privoljenje na prošnjo, in plačaj pristojbino. Končno moraš še v avtorski urad v Gorici (Ufficio degli autori, v ulici Teatro) ali pa k okrajnemu zastopniku tega urada po privoljenje, ki ti ga zopet napiše na prošnjo. Tu vzameš dan pred prireditvijo, ko imaš dovoljenje za prireditvev že v rokah, tudi vstopninske listke in plačaš 10% vstopnine, seveda od vseh listkov, ki si jih vzela. Najbolje je pač, da ne plačaš takoj odstotkov od vseh listkov, marveč plačaš le kakih 50 lir na račun, končni obračun napraviš po prireditvi, ko vrneš preostale listke; kajti pristojbino 10 od sto plačaš le od razprodanih listkov. Zato pa pazi, da nerazprodane listke varno spraviš in jih vrneš avtorskemu uradu, sicer boš moral plačati pristojbino tudi od teh.

S tem je končana tvoja pot od Poncija do Pilata. Ostane ti le še, da vse to oddaš na kvesturi v Gorici (na Travniku, v prostorih v pritličju na levi strani). Ker je sedaj, kakor vidiš, treba predložiti celo knjigo v pregled kvesturi, je treba izročiti prošnjo kake tri tedne prej nego se vrši prireditvev. Vsekakor pa se oglasi prej pri «Zvezi posvetnih društev» v Gorici, v ulici S. Giovanni 7, in povprašaj, če nimajo še pregledane (cenzurirane) knjige, kamor se lahko obrneš tudi za kakšen drug nasvet.

Dovoljenje lahko dvigneš sam osebno na kvesturi v Gorici; prej seveda poižvej na županstvu, oziroma pri orožnikih, če nimajo morda že oni dovoljenja v rokah.

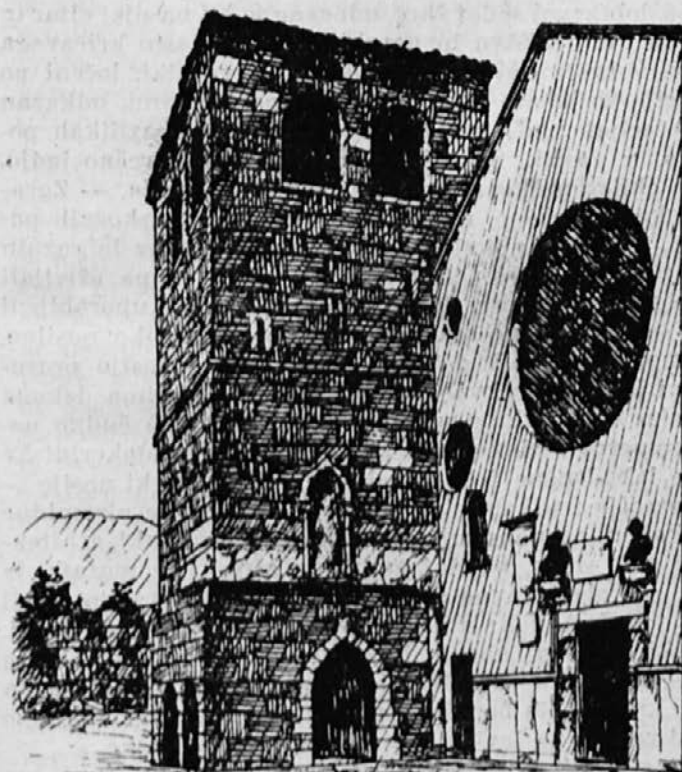
Iz zgodovine premoga.

Premog poznajo že nešteta stoletja, a tehnično so ga začeli šele prav pozno izrabljati. Theophrast govori o premogu 300 let pred Kristusom; kovači in kiparji starega veka so premog poznali. Tudi Kitajcem je bil že davno znan; Marco Polo pripoveduje o tem. Evropa je na premog v srednjem veku čisto pozabila, omenja ga neka listina šele v letu 1113. in sicer v avguštinskem samostanu Klosterrode pri Aachenu. Ko so leta 1795. samostan zaprli, je prenehal tudi premogovnik. V okolici Zwickaua, na

Saškem, so kopali premog najbrž že v 10. stoletju, listine ga pa omenjajo šele leta 1348. V Sheffieldu na Angleškem so kopali premog leta 1183., v Belgiji pa prav gotovo okoli leta 1300. V Šleziji se je začelo premogarstvo šele v 16. stoletju in sicer v waldenburškem okrožju. Kar so tedaj premoga nakopali, so ga porabili v kovaški obrti. Saj so imeli tedaj še v gozdih tako ogromne zaloge lesa, da premog kot kurivno sredstvo prav nič ni prišel v poštev. Šele okoli leta 1750., ko so se začeli gozdi redčiti, so začeli rabiti premog tudi za kurivo. Razvoj je napredoval le prav počasi. Kako počasi je šlo, vidimo iz primerjanja let 1860. in 1921., koliko so nakopali takrat in koliko sedaj. Za enoto vzamemo 1000 ton t. j. 1 milijon kg. Leta 1860. so nakopali 12347.8 takih enot črnega in 4382.7 enot rjavega premoga, leta 1921. pa črnega 136.210 enot, rjavega 123.011 enot. Ko bo premog izčrpan, pridejo na vrsto druga sredstva. Petrolej že poznamo; za njim bo prišel škrlj, ki ga bodo stiskali, nato alkohol, solnčna toplota, plima in oseka itd. Skrb, da bi kuriva kdaj zmanjkalo, je neutemeljena.

nž. 1-18:

Arhitektura tržaške katedrale.

Politična dekadencija nekdanje rimske države, kot neposredna posledica bratomornih državljanskih vojn, vpadanja vojsk sovražnih plemen v obširno deželo in slednjič preemestitve sedeža cesarstva pod Konstantinom Velikim iz večnega Rima v Bizanc, je povzročila i dekadenco rimske klasične arhitekture. Le-ta, začetkoma podvržena vplivom grške, etruske in asiriško-babilonske arhitekture, se je kasneje popolnoma osamosvojila ter dosegla svoj višek v dobi rimskega imperija, torej približno od začetka vladanja Cezarja Oktavijana pa do smrti Konstantina. Njej je sledila arhitekturna

stilistika, katero nazivamo «fragmentarično», ker so bile nove zgradbe zgrajene z materialom porušenih paganskih poslopij, bodisi vsled splošnega uboštva, ki je zavladovalo po «zlati dobi» rimske države, bodisi ker so

se hoteli na ta način uničiti poslednji sledovi krive vere; imenujemo jo pa tudi «krščansko», ker se je naslanjala na načela nove, krščanske vere. Toliko prva, kolikor druga označba nam v obilni meri tolmačita bistvo te nove arhitekture.

V tej daljni dobi, torej pred približno 1500 leti, je zgradila krščanska občina našega, po svojem številu prebivalstva tedaj zelo reduciranega mesta, na vrhu griča sv. Justa, na živahnem in monumentalnem kapitolu, kjer je nekdanja rimska kolonija dvignila — svojim bogovom in zaslužnim možem na čast — razkošne spomenike paganskega sijaja, na ruševinah templja boginje Minerve, svojo javno cerkev — baziliko, ki tvori sestavni del sedanje katedrale, in sicer del sedanje glavne ladje in obe stranski levi ladji. Ostali del je tvoril nekdanj samostojno cerkev, posvečeno tržaškima mučenikoma sv. Justu in sv. Socerbu, zgrajeno približno dve stoletji po baziliki; zidova, ki sta ju ločila, sta bila slednjič porušena (po poročilih: l. 1312.) in stranski ladji obeh cerkvá združeni v eno samo, današnjo glavno ladjo katedrale.

Krščanske bazilike in cerkve začetne dobe sploh, h katerim prištevamo tudi pravkar navedeni, so bile po svojem tlorisu popolnoma slične rimskim; razlikovale so se od njih le po svoji enostavnosti in zmernejših dimenzijah. Na tribuni, s katere je nekdanj od ljudstva izvoljeni sodnik delil prosvetno pravico, je dobil svoj sedež škof, odnosno je bil na njej oltar in za tem je bil prostor za duhovništvo in pevski zbor; namesto kričavega trgoveškega sveta, so se v krščanskih bazilikah zbirali verniki, ločeni po ladjah v razne kategorije (ženskam je bil, po vzhodnem načinu, odkazan navadno prostor na galerijah nad stranskimi ladjami). Pri bazilikah poznejše dobe nahajamo, v razliki od onih iz začetne dobe, prečno ladjo, tako da je tvoril tloris obliko grškega, oziroma latinskega križa. — Zgrajene so bile te cerkve, kot že rečeno, z gradivom porušeni razkošnih paganskih zgradb. Stebri, baze in kapitelji raznih rimskih slogov in raznih dob so nosili loke iz navadne opeke. Golo zidovje so mestoma oživljali afreski in mozaiki vzhodnega izvora. Krasni reliefi so bili uporabljeni za podne plošče. — Vse te različne stavbarske elemente, toliko nosilne, kolikor dekorativne, moremo videti, odnosno z veliko gotovostjo presumirati pri obeh, nekdanj ločenih cerkváh, tema dvema osnovnima deloma naše današnje katedrale. Zato vidimo v njeni notranjosti ono čudno nesimetrijo, različnost premerov stebrov; vidimo raznolike, pseudokorintske kapitelje, fragmente iz dekadentne dobe rimskega klasicizma, ki nosijo — nekateri posredno s pomočjo nadkapitelja (pulvina), enostavne piramidne in kockaste oblike, kakor ga nahajamo posebno v bizantinski arhitekturi — težke oboke in gole stene, nekdanj pokrite z afreski in mozaiki iz raznobarnega stekla. — Poleg glavne abside (za njeno dekoracijo je bil pred kratkim razpisan natečaj), nahajamo ob njenih straneh še dve drugi, z bizantinskimi mozaiki okrašeni absidi, ki sta pripadali nekdanj obema ločenima cerkvama. — Glavno in prvo levo ladjo pokrivata ravna, lesena stropa po načinu prvih krščanskih bazilik; nad drugimi ladjami nahajamo hačvaste, križne in nad zadnjo na levi tudi gotske stožičaste oboke.

Slično raznoličnost stilov kakor notranjost, nam predstavlja tudi zunanje lice katedrale. Glavno pročelje je okrašeno z reliefi, fragmenti paganskih spomenikov in z nagrobnimi ploščami poznejših stoletij. Ob straneh glavnega vhoda se nahaja, na nezmisljen način prežagana nagrobna ploščá neke rimske patricijske rodbine. — Veliko okroglo okno romaničnogotskega sloga, kakor ga vidimo že pri nekaterih rimskih klasičnih zgradbah («oculus»), propušča svetlobo v notranjost. Nad vhodom je napisana

plošča, ki nam pravi, da so bili tu l. 1813. Francozi oblegani od avstrijskih in angleških vojakov. Doprnsni bakreni kipi na konzolah nad vrati predstavljajo papeža Pija II, ter dva tržaška škofa.

Zvonike nahajamo že pri prvih krščanskih bazilikah. Bili so slični današnjim, a brez zvonov; le zvoniki iz dobe bizantinske arhitekture so bili valjaste oblike. — Tudi tržaška bazilika, predhodnica naše katedrale, je imela svoj zvonik. Izpričuje nam to napis nad gotskimi vrati, ki nam pove, da je bil zvonik popravljen leta 1337; prvotnega so bili porušili Goti. — Mramornate plošče z lepimi reliefi, fragmenti rimske dobe, krasijo tudi tu mestoma golo zidovje. Nad vhodom, nad odlomkom klasičnega okvirja, nahajamo enostaven kip sv. Justa. — V notranjosti zvonika je videti dve kanalirani koloni (z atičnima bazama, s podstavkom in brez kapitelja) peristila templja, na katerega ruševinah je bila zgrajena bazilika.

Toliko v notranjosti katedrale, kolikor okrog nje, kjer je bilo nekdanj pokopališče, se nahajajo grobnice; baje je tu pokopan znani Fouché, zloglasni minister Napoleonove policije.

Pri tem ogledu naše katedrale z arhitektonskega vidika smo torej videli, da nimamo tu opraviti z enotnim, opredeljenim slogom; kajti kakor pretežna večina antičnih zgradb, ki so nam do današnjega dne ohranjene, je bila tudi tržaška katedrala podvržena vplivom raznih novih gibanj v arhitekturni umetnosti; ni ga bilo skoraj stoletja, ki bi ne bil zapustil svojih sledov na njej. Kljub svoji raznoličnosti in anarhični nesimetriji, nam katedrala sv. Justa predstavlja dragocen spomenik za naše, na antičnih zgradbah tako revno mesto.

Mrtvo morje.

Prav pripravno ime. Srebrn je sicer sijaj njegove površine, a drugače je mrtvo, nima gibanja, ne valovanja. Vroči vetrovi iz Arabije prepihajo zrak in mu dajo valovanje, a zastonj ljubkujejo težko snov Mrtvega morja; zrahlja jo kvečjemu vihar in jo uglasbi. Živahni Jordanovi valovi ne morejo ustvariti življenja in postanejo sami mrtvi, ko se združijo z valovi morja. Tuja in grozna je ta voda; ne igra se s peskom ob bregu, ne pogovarja se s človekom, ni njegova prijateljica. Če ne verjameš, pa jo pokusi; zoprna pijača je to, strupena, ocean je v primeri z njo sladek in okusen. Strupe meša ta voda, veseli se, da mori ribe, ki so priplavale po Jordanu; nobeno rastlinsko in živalsko bitje ne prebiva v njej. In če prav ni res, da nobena ptica ne more leteti čez Mrtvo morje, je vendar res, da večkrat ptice plavajo po njem, umorjene od dušljivega zraka. Morje mori na daljavo daleč naokoli; uničuje rastline in drevesa, ki kakor kosti mrličev ležijo ob meji njegovega kraljestva.

Grozna točka je to v vesoljstvu. Preiskovali so morje in ga študirali, marsikaj so ugotovili, le malo so pa mogli razložiti. Pet in pol ur je morje široko, dvajset ur dolgo, v kotlu leži, v eni najglobokejših vdrtin zemlje. 394 metrov leži njegova gladina pod gladino Sredozemskega morja; povprečno 300 m je morje globoko, najgloblja točka 357 m, torej 751 pod gladino Sredozemskega morja. 28 odstotkov ima njegova voda kemikalij, 23 odstotkov soli in 5 odstotkov broma in klora. Odtoka ni nobenega, vsak dan izhlapijo ogromne množine vode, za 13,5 mm višine; samo Jordanove vode izhlapi vsak dan 6000 milijonov litrov. To vemo. Ne vemo pa, kako je to nastalo; veliko je razlag. Katastrofa je nekoč ustvarila to strašno, življenje uničujočo tvorbo.

Mirko Luin:

Lahka atletika.

6. Tek.

DANILO GRUNTAR

Najboljši slovenski lahkoatlet v Italiji

Ponosna borba teles, ki kot izprožena vzmet zdirjajo iz skupnega starta po ločeni, začrtani poti proti istemu cilju, njih plemenita borba, korak za korakom, obupni finish, končni boj prs... — vse to nudi zdravja, užitka sportniku ter zadivlja gledalce. Ni mahinacij, ni surovosti — telo se ne dotika telesa in vendar je boj oster, moč izčrpana do skrajnosti.

Tek tvori središče vsemu sportu. Poleg najvažnejše vloge v lahki atletiki, vrši zelo važno delo v skoro vseh ostalih panogah sporta. Koristi, ki jih nam nudijo vzgoja telesa, jačenje srca, pljuč in mišičevja, služijo vsakemu sportniku, bodisi lahkoatletu, nogometašu, bokserju, plavacu i. dr. Ne samo sportnik, vsak človek bi moral gojiti tek; že bon-ton, zahteva, da človek, hiteč po ulici, ne maha nerodno z rokami kot bi bil vinjen.

Telo tekača nam mora nuditi sliko enakomerno delujočega stroja. Gibanje rok, nog, delovanje pljuč — vse se mora vršiti v strogem taktu; noben nepreračunjen gib ne sme motiti teka, s tem kvariti stil in zmanjšati možnost zmage.

Stil je parada lahkoatleta. Upoštevajoč dolžino proge ločimo kratko —, srednje — in dolgoprožni tek, ki se v stilu medsebojno le malo razlikujejo. Pri vseh tehik moramo posvečati največjo pažnjo na enakomerno in lahko gibanje vseh pri teku delujočih udov telesa. Moramo si pa biti na jasnem, da ne odločajo o uspehu teka samo noge, kajti vse nade nam

lahko preprečijo najrazličnejši činitelje človeškega telesa.

Predvsem položaj telesa. Telo mora biti vedno naprej nagnjeno. Nogi dvigamo v smislu, da vršita spodnja dela gibanje pravokotno k tlom; povsem napačno je metati nogi nazaj, kar pri naših sportnikih pogosto opazamo. Roki nam v teku mnogo olajšata trud in pripomoreta do uspeha. Gibati ju moramo lahko in enakomerno, vzajemno z gibanjem nog. Pri dvigu leve noge zamahnemo desno roko naprej in sicer v toliko, da doseže pest višino bokov. Pri navedenem gibanju rok, ki vršita, v določeni oddaljenosti od telesa, skoro vsporedno si gibanje, med katerim komolec ne sme izpreminjati oddaljenosti od trupa, se mora roka nahajati v sledečem položaju: dlan zaprta v nepopolno pest, komolec negibljiv, a mehak, mišičevje ne napeto. Ramena, pleča in ostali vedno naprej nagnjeni trup obdrže med tekom popolnoma miren položaj. Razvidno je, da nam roka popolnoma predstavlja gibanje v rami pritrjenega nihala.

K stilu teka prištevamo še dihanje. Vdihavamo skozi ustno in nosno votlino istočasno, izdihavamo pa skozi ustno votlino. Po možnosti dihajmo

samo skozi nosno votlino, kar je pa težavneje in utruji. Tuji pri dihanju je najvažnejše pravilo — enakomernost.

Da dosežemo stil, ki je za tek potreben, vršimo sledeče predvaje. Začetkoma vadimo ude ločeno in na mestu, nato združimo posamezne vaje in jih vršimo v teku. Predvsem vadimo roki kot sem zgoraj navedel. Za tem vadimo nogi. Postavimo jih vzporedno ter upogibamo kolena v notranjo smer. To vršimo izmenoma — upognemo levo, napnemo desno in obratno, ne da bi pri tem dvignili prstov s tal. Nato združimo navedeni vaji in sicer pri upognitvi leve noge zamahnemo desno roko v ospredje in obratno, nakar izpopolnimo vajo v toliko, da dvigamo nogi visoko k prsim in jih siloma spuščamo pravokotno k tlam. Navedeno vajo vršimo začetkoma na mestu, za tem na progi — v teku. Poslednji vaji vršimo energično in v ostro naraščajočem tempu, da nam pravilno gibanje rok in nog preide v meso in kri.

Tekačem so priporočljive še najrazličnejše, doma izvedljive proste vaje, kot n. pr.:

1. Gibi na prstih nog z vzbočenimi in z napetimi kolena.
2. Najrazličnejše vaje nog, rok; dviganje kolen do višine prs itd.
3. Navedene vaje združene z različnimi skoki.
4. Vaje trebušnega mišičevja.
5. Dihalne vaje.

* * *

V mejah pravil je za tekača važno, da ne sme v ločenih, začrtanih progah zapustiti določene mu proge. Progo si tekač voli potom žreba in sicer voli nižja številka skrajno levo progo itd. — Teče se vedno v levi smeri.

Pri srednje in dolgoprožnih tekih, kjer je proga skupna, se voli startno mesto na isti način, tekač pa sme po startu preiti na notranjo progo, a le če se nahaja najmanj 2 m pred sotekmovalcem. Tekoč ne sme v nobenem slučaju ovirati sotekmovalca.

Doseženo mesto je veljavno, če tekač prestopi črto na cilju s celim telesom, ciljno vrv pa mora rezati s prsi.

LEPOTA NAŠIH KRAJEV.
Podzemna jama pri Slivju v Istri.

P R I R O D A.

Opičja ljubezen. Kadar vidimo mater, da nosi svojega otroka neprestano v naročju, ga neguje in razvaja, pri tem pa se ne briga za njegovo vzgojo, ji navadno očitamo «opičjo ljubezen». To po pravici. Zakaj pri razvitejših plemenih opic vidimo isti način negovanja otrok. Taka opičja mati pritisne mladiča vsak trenutek na svoje prsi, ga ujčka, mu lovi uši, ga boža in opazuje z ljubečimi pogledi, da jo je milina gledati. Znano je, da se opica, ki ji pogine mladič, ne dotakne jedi in bedno pogine. — Pri vseh drznih skokih z vej na veje tropičnega pragozda, se mladič trdno drži njenih prsi in je ne zapusti niti za trenutek, vedno ga vlačí z seboj. Šele ko nekoliko odraste, postane samostojen; toda pri najmanjši nevarnosti mu mati priskoči na pomoč, ali pa ga opominja s svojim krikom. Vendar pa se zgodi tudi, da opica svoje mladiče v redu oklofuta, ako v katerikoli stvari ne opravi zlepa. Če ji dojenček pogine, tedaj opica rada vzame k svojim prsim tujega mladiča, ako tudi je drugega plemena. Med ljudstvom v Afriki krožijo pripovedke, da so opice ukradle zamorske otroke in jih dojile. (Tu tiči jedro Tarzana!) Vendar to ni dokazano. Nasprotno pa je znano tudi, da južnoamerikanske Indijanke dojijo mladiče živali, na pr. mlade prašičke. — Opičji samec se le malo zmeni za mladiče in jim je preje nevaren. Le če se ti nahajajo v smrtni nevarnosti, se zna postaviti zanje in se možko in hrabro bori. — Nekoč so lovci v Abesiniji lovili čredo pavijanov, eden izmed mladičev je zaostal za bežečo četo in skočil na skalo, na njej so ga oblegali lovski psi. Nankrat se izloči iz črede starec - samec, gre pogumno proti skali in dela tak grozeč obraz, da se psi nehote umaknejo pred njim. Tu popade mladiča in ga pelje k čredi. Lovci bi ga bili lahko ustrelili, a jih je prizor tako očaral, da se niti zganili niso. — Ganljivo je tudi opazovati opico, ki sedi poleg poginulega mladiča; njene poteze so natisnjene v globoko žalost.

D R A M A.

Ljudsko gledališče v Gorici je uprizorilo dne 3. aprila t. l. **Anfiso**, dramo Leónida Andrejeva. S predstavo je zavod pokazal dovolj poguma in mnogo volje za umetniške smeri. Morda je bilo poguma celo preveč; saj je očividno, da goriški nezadostni oder ni zelo primeren za «Anfiso» in da ji tudi osobje, ki obstoji skoraj iz samih diletantov, ne more biti v zadostni meri kos.

Inszenacija je bila dosti klavrna. Zlasti v prvem dejanju je motil premajhen obseg odra in precej nerodna razpostavitev opa-

ve. Tudi za tretje dejanje je bil oder premajhen, v četrtem pa so motila zaigrjala gledalce in igralce.

Osobju pa je treba priznati, da se je za uprizoritev zelo potrudilo. Sposobnosti in moči igralcev so tolike, da ima človek občutek: — z njimi bi se moglo doseči še mnogo boljših uspehov. Seveda bi morala biti režija temeljitejša in spretnejša. Pa saj je razumljivo, da je stvar silno težko izvedljiva. Diletantje imajo premalo časa za zadostno število vaj in tako je stik med njimi in režiserjem prerahel in preplitev.

Največja napaka goriškega osobja je, da slabo izgovarja besede in jih mnogokrat narobe naglašá in da ne zna govoriti stavkov in ne odstavkov. Celó sam gospod režiser je požiral važne stavke in poudarjal manj važne. To pa je prva zahteva, da zna igralec govoriti, različno govoriti in po smislu govoriti.

Brezbarvno in enolično govorjenje je menda poglavitni vzrok, da je g.čna Mervičeva skoraj na celi črti pogorela s svojo Sašo. Bila je lepa žena, a po tej uloži človek ne more soditi o njenih igralskih kakovostih. Morda bi postala dobra igralka, ko bi se naučila govoriti po smislu besedila, tako da bi prišlo nekaj čustva v njeno izražanje. — Pa saj sem imel celo pri g.đu Terčiču, ki je igralec po poklicu, mnogokrat občutek: — «Gospod ne ve, kaj govori. On se ne sliši in govori zgolj avtomatsko.» In to je škoda; saj ima dovolj igralskih zmožnosti in je še dosti dobro razumel in podal vlogo Fedje. Doživljal pa vloge ni in morda je poglavitni vzrok prav ta, da se premalo pogloblja v duševnost junaka tudi v vsakem posameznem trenutku. — Anfisa g.čne Kledejeve je bila in ni bila. Ona je brez dvoma igralska moč, ki pa svojih zakladov še ni popolnoma izkopala. Tudi njej se je treba še učiti govorjenja. Imel pa sem občutek, da si ni prav upala na dan s svojo Anfiso. Zadrževala jo je in jo brzdala, kakor bi se bala: — Saj bi bržkone zares ne bila cela Anfisa, vendar bi ji bila morala popustiti vajeti. Zamislila se je preveč samo v nesrečo ljubeče in izdane ženske in premalo v nje demoničnost; zato ji človek sposobnosti za umor ni prav verjel. Najzgovornejše na njej in najbolj prepričevalne so bile v gotovih trenutkih njene oči. — G.čni Jugovi manjka šole in še marsičesa, a nadarjenost je v nji in obeta mnogo. Njena Ninica je bila jako dobra. Umerjena in opiljena in uglajena na vse strani bi bila še dosti boljša. A tudi tako je bila morda najboljšo podana vloga tega večera. — G. Živec je zadostoval, a njegov Anosov je bil preveč deželski in premalo meščanski. — G.čna Zorzutova kaže sposobnosti, ki precej obljublajo. V nastopu je dosti svobodna in tudi njeno govorjenje je dovolj naravno. — Da so dali važno vlogo babice najmlajši igralki, je velika reži-

serska hiba, Namen, ki ga je imel pisatelj z njeno vlogo, ni bil dosežen niti zdaleč. — G. Podmenik je dobra moč. Če si pridobi rutine, sigurnosti in samozaupanja, se bo lepo razvil. — Rosental ga Košute je bil dober. Vplival je blagodejno, ker je govoril izmed vseh še najbolj razumljivo. — G. Medveček se razvija, odkar nastopa v vlogah, ki mu ležijo.

V splošnem je bila predstava dobra. Videlo se je da so se precej potrudili; a človek bi si želel, da bi se potrudili še mnogo bolj. Goriški oder bi ne smel biti kakor podeželski oder in bi moral stremeti za tem, da postane v resnici pravi gledališki oder, ki podaja umotvore in jih podaja umetniško.

Lojz Kraigher.

K R I T I K A.

«Pergamenti brata u Hristu Stratonika» od Jele Spiridonović-Savičeve, prevedeni na talijanski. Pred nekoliko dana izišla je u tršćanskim knjižarskim izlozima knjiga, koja je za jugoslovensku literaturu označila jedan događaj. G. Urbanaz Urbani, (koji je poznat kao jedan od najboljih poznavalaca naše literature među Talijanima) radi bez prestanka. Publicira naše literature, prevadja, drži konference itd. Tako je i sada evo preveo i dao talijanskoj i publici jednu našu dobru knjigu, pesme g. Jele Spiridonović-Savičeve «Pergamenti brata u Hristu Stratonika».

U prediranju tvrdog zida, u kojem je do sada naša literatura osamljena i nepoznata širokome svetu, ovaj je prevod jedan znatan korak napred. Talijanska će publika u jednom ovako dobrom našem delu moći da upozna mnogo naših neznanih vrednota. A i treba da u talijanskim očima poraste koliko god može više nivo jugoslovenske literaturne individualnosti. Već je i doba. No nije prekasno i može se mnogo toga u tom smislu učiniti — hoće li se.

Onako kao što su Talijani primili Kušareve antologije naših starijih pesnika, Cankarovog «Hlapca Jerneja» itd., primiti će bez sumnje i «Pergamente». Naći će se publika, koja će čitati, i koja će nas upoznati, a to je glavno.

«Pergamenti» sadržavaju (na 70 stranica) jednu vezanu pesmu.

Brata Stratonika sedmu godinu u manastiru Klisuri (1814.) muči praznina i sumnja. Sedam već godina dugim molitvama i postovima sazivlje Njega, a On kroz tih sedam drugih mučnih godina ne silazi u njegovo ledeno srce.

U vreme njegovog najtežeg mučenja, i kada su ga sumnje u postojanje Njegovo svega već ispile, zapale u blizini Klisure Turci jedan drugi manastir. Braća iz Klisure odoše tamo a Stratonik nadje na garištu

kovčezić. U tome kovčeziću nadje pergamente, koje je u 1194. pisao Kaludjer Sv. Sava. Sveti Sava je proživljavao ono isto traženje, čekanje, onako jednako kao Stratonik, posle 6 vekova, u sumnji i žudnji u praznini duše i ledenog srca. Sv. Sava je svu tu muku i svoje izbavljenje pisao na one pergamente:

Sedam godina je prošlo,
Gospode,
sedam godina dugi,
a ja ne prodjoh
ko drugi
u svoj Tvojoj Slavi
još mi se ne javi Ti
Gospode — — —

Napokon je i do njega došao glas Božji, koji mu je iz visina govorio, da je sav smisao života, da je trag one staze, kojom se dolazi k Bogu, u zaboravi vlastitog «ja», u odricanju i u poniznosti srca i misli, da je On u ljubavi, koja je najbolje znanje:

«Pokri tvoje lice
i zaboravi sebe.
Ako budeš uvek
čekao Spas za tebe,
i kružio uvek
oko tvoga Ja
ko soko oko kule,
a ti zbací crnu rizu
ene, gradovi su blizu
a ti znaš put — — —
Ne misli mili da sam krut,
no treba da vidiš
u tmni svetli prst
i saznaš:
da nositi Krst
znači veliku Slavu.

To je onaj večni misticizam i ona filozofija o Bogu, koji je u nama i kojega mi tražimo svom snagom svog intelekta, a koji se nalazi samo onda, kada nam osećanje i srce postanu mekani kalup, u koji On može da otisne trag svoje velike ljubavi. Dok ne budemo takvi i dok budemo samo razumom prodirali u Nj, on će za nas biti daleko, između nas i njega ostati će večna sumnja kano visoki, teški zid. A on nam nikada ne će reći: «Sine, ja ću doći!»

Moglo bi se reći, da je ovaj motiv star koliko i najstarija religija, koliko i čovečanstvo. No, koliko je star, toliko je i nov. Večno nov. Obradivali su ga mnogi veliki u raznim literaturama, proživljavali su to isto mnogi. Mnogi sveci i filozofi ostavili su iza sebe trag ovog večnog problema.

Ali obradjeno u «Pergamentima» traženje i nalaženje Njega kroz čistu i zdravu filozofiju Sv. Save, koju je g. Jela Spiridonović znala da iskomponira u finu i elegantnu formu, — postaje sve tako jedinstveno i novo. Motiv nam biva nov i svež i kao stvoren za današnje vreme svih naroda. Ima tako mnogo opšteltudskoga i univerzalnoga u religiji srpskoga Sv. Save. Donaša toliko

mного velike svetlosti u mračnu katedralu misticizma. Misticizam svih drugih svetaca, filozofa i crkava donša u dušu čovekovu novih nejasnoća, sumnja i bolećivosti, dok Sv. Sava rečava sve naše duševne borbe i sva traženja Večnoga jednom jasnom kapljom Večnosti, koju daje duši. Sve tame jednim svetlim tražom Ljubavi. A po tome se tragu izlazi. Diže se i postaje se. Bez sumnje i bez nejasnoća, jer Ga jasno nazivamo. I evo u tome je «svetlome» misticizmu jedinstvenost i originalnost ovog večnog starog i novog motiva, obradjenog u «Pergamentima».

Ja o ovome originalnom delu ne kanim ništa specijalnoga da kažem. Kazali su se svi oni, koji su u rasudjivanju i reči jaki. Kad su «Pergamente» 1923. izišle, reklo se je o njima sve. Mnogo lepoća. Bio je i Dučić onaj, koji je dao svoj glas. On je ne samo priznao vrednost ovoga dela, nego je rekao, da su «Pergamenti» jedno od najlepših srpskih dela, i dapače nešto najbolje, što je srpska literatura posle rata dala. A kažu da Dučić ne rasiplje slične izjave tek onako. Preko ovoga ne treba ni govoriti ništa više. Delo je savršeno. Lepo je i dobro. Ima sve osebine jedne poezije, koja je prava poezija. Nije nijedne struje, koliko je moderna, toliko može da bude i stara, večna, neprolazna.

Kada se je g. Urbanaz Urbani dao na to, da prevadja nešto od g. Jele Spiridonovića, onda je baš pogodilo što je izabrao «Pergamente». Ona je i pred kratkim izdala zbirku pesama «Večite čežnje», ali ne dosižu «Pergamente», koje su napisane pred više godina.

Nemam namere, da govorim detaljnije ni o samom radu g. Urbanija. A naročito ne mislim, da dam jednu opširnu kritiku ovog njegovog poslednjeg rada.

On je učinio sve što je mogao i umeo. A on dosta može i ume. Ne može se kod prevoda pesama zahtevati, naročito ako su u formi, da budu ni za polovicu lepe koliko je lep original. Naročito bi to vredilo za prevod naše poezije na talijanski, a specijalno za prevod «Pergamenata», koji imaju u sebi mnogo tragova ambijenta. Pa i u svojoj sadržini imaju jasnu liniju jugoslovenskog rasnog duha u filozofiji i svemu. Misticizam je u «Pergamentima» jako slavenski, balkanski obojen, a nije istovetan sa poznatim orijentalnim misticizmom. I Svetosavska religija, i ako je univerzalna, ima svu svoju sadržinu u rasi, a to rasno je u originalu blizu nas primećeno i nama jasno, jače nego li će biti onima, koji nisu «mi»; i koji budu čitali prevod.

Gosp. prof. Babudri u svom opširnom i dubokom predgovoru ima drugačije mnenje. On kaže, da će prevod ne umanjiti nego povećati lepotu «Pergamenata». On drži, da se prevodom gubi samo nešto od one rečene

«slavenske melanholije», koja u originalu izbija, ali inače ništa. Istina je, da je talijanski jezik stvoren za poeziju. Zvoni i peva sam od sebe ali to još ne znači sve. Disonanca će ostati u «Pergamentima» uvek između muzike jezika i muzike duha. A to će rušiti lepotu.

Forma je kod prevoda «Pergamenata» mnogo važna. A i jezik spada u formu. G. Urbani naš jezik pozna najbolje. To je lako prebroditi. Neko će se naći pak će biti i tu strogo izbirljiv. No ne će moći mnogo da se buni. Više bi posla morao imati s ritmom. Koliko je u originalu lak, toliko je i kompliciran. A dva jezika kao što su naš i talijanski svesti na isti ritam nije najlakše. Metrika je i inače u originalnim «Pergamentima» majstorski izvedena. Savička je u tom pogledu savršena i ako voli slobodu stiha.

Jedno je veliko pomanjkanje, koje se ne će u nijednom prevodu «Pergamenata» moći nadomestiti, — rima. Rima je u originalu nešto, što iz sve lepe forme najlepše izbija. Tako sve glatko teče, a rime se redaju tako naravno, rodjene i nečuvene. Onako ih prevesti i poredati da se ne povredi sve, ne bi niko mogao. No bez obzira na sve to, učinjen je maksimum, a Talijani će moći da u knjizi nadju delo. To je g. Urbani uspio dati.

Knjiga ima 2 predgovora. Od g. Urbanija i g. prof. Fr. Babudrija. G. Babudri je sa zanosom napisao 15 stranica študija o «Pergamentima», o pjesnikinji, o Sv. Savi itd. Za delo kaže, da je koncipirano s mnogo originalnosti, genijalnosti, delikatnosti i s mnogo analitičkog duha. — «un poema umano, anzi il poema dell'umanità aspirante all'alto, al bene supremo, alla virtù pura.»

Za umetnost g. Jele Spiridonovića nema nego entuzijazam. Njezini su stihovi savršeni, slike nedosizivo lepe, fraza elegantna, a misao duboka i ubedljiva. Za jednu epizodu iz pesme kaže: «Dopo questo episodio, che qualunque poeta potrebbe essere, felice di aver scritto — — —»

Ili: «E questo il poema di Jela Spiridonović - Savić poema di sogno e poema di realtà, poema d'arte e poema di meditato pensiero: Gemma senz'altro genuina, della letteratura serba, degna di essere conosciuta da tutte le letterature colte» itd. Sve sam zanos.

Poznata je činjenica, da Talijani imaju ukusa i za vanjsku formu knjige. Istina, ne kao Njemci, ali ipak ukusa imaju. To se vidi najbolje u knjižarskim izlozima, naročito ako su vlasništvo inteligentnog knjižara. No, edicija «Pergamenata» u prevodu nije u pogledu vanjske forme bila previše sretna. Original ima na mnogo jeftinijem materijalu «bogatiji» izgled. Naslovna strana morala se iraditi u stilu originala. To su malenkosti, ali svejedno važne.

Ive Mihovilović.

Miran Jarc: «Človek in noč».

U Uskrsu je izišla u Ljubljani (vlastita naklada) jedna veoma lepa zbirka pesama s naslovom «Človek in noč» od Mirana Jarca. Miran Jarc je jedan između najodličnijih predstavnika mlade slovenačke generacije. Poznat je već više godina po svojim jakim pesmama, koje su svojom jedinstvenošću pobudjivale široko zanimanje. Inače je Jarc poznat i kao kritičar. U «Ljublj. Zvonu» piše redovite prikaze o srpsko-hrvatskoj literaturi. I to s mnogo razumevanja i kritike.

Zbirka «Človek in noč» znači jedan pozitivan događaj u savremenoj slovenačkoj literaturi. Ta je knjiga verno ogledalo pesnikovog unutarnjeg sveta, te jako svedoči njegov duhovni razvoj. U istoj se meri u toj zbirci odseva opšteljudska borba našeg vremena.

Zbirku je ukrašio vrlo ukusnim lesorezima Božidar Jakac, tako, da i po formi predstavlja užornu knjigu.

Prijateljima slovenačke literature preporučamo ovu novu zbirku lepih pesama. Naručuje se kod autora: Ljubljana, Mestni trg 17, II.

Z A P I S K I.**Što g. Urbanaz - Urbani sprema.**

G. Urbanaz - Urbani posle svog prevoda «Pergamenata» od Jele Spiridonović - Savić sprema za štampu prevod Borisava Stankovića «Nečiste krvi». To je jedno od najrasniji naših romana, savršene lepote, roman o Balkanu, kakvog još do sada nije niko napisao. «Sangue impuro» će bez sumnje najbolje Talijanima predstaviti našu prozu.

Osim toga ima g. Urbanaz u pripremi «Svadbene let» od Milana Begovića i «Stare grehe» od Ive Vojnovića. To sve čeka izdanje. On je već preveo i izdao u Rimu 1925 g. Vojnovićevu «Gospodju sa suncokretom». Tršćanski «Parnazo» dati će na tržište dokora «Jugoslovenske književnike» («Scrittori jugoslavi»).

Jugoslovenska mlada lirika.

«La Fiera letteraria», što izlazi u Milanu, donša u rubrici «Revija stranih revija» dobar prevod jedne pesme mladog jugoslovenskog pesnika B. Glumca. Ta je pesma izišla u beogradskoj «Misli», a zove se «Podne». Osim te pesme donša za primer slavenske moderne poezije pesmu «Dani» od češkog pesnika J. Hore.

Masaryk in Jugoslovani. Pod naslovom «T. G. Masaryk», Zbornik. Priredila «Jugoslovenska-čehoslovačka Liga u Beogradu» je izšlo delo, ki prinaša celo vrsto prispevkov, v katerih se razmotriva o razmerju Masaryka do Jugoslovanov. In sicer piše Lazarevič: Splošni pogledi na razmerje Ma-

saryka do jugoslovanstva; Markovič: Politična razmotrivanja v isti zadevi; Dvornikovič: Masarykova filozofija in sociologija; Prohaska: Masarykov vpliv na kulturno življenje Jugoslovanov; Pelivanovič: Pregled čez Masarykovo življenje in posebej na njegovo delo med vojno; Knaflič: Masaryk kot politični reformator. Poleg tega so razni dokumenti (pisma), ki pričajo o Masarykovih stikih z Jugoslovani. Dalje tudi nekateri odlomki iz starejših razprav o Masaryku, ki so jih kdaj pisali Jugoslovani; med temi je tudi odlomek iz članka, ki ga je pisal pok. Dr. Drmota.

N A Š E S L I K E.**MARIN STUDIN**

U ovome broju donšamo jedan članak g. Marice V. Arambašin o majci u Studinovoju umetnosti, a takodjer i reprodukciju jedne od njegovih lepših skulptura «Madonu Dalmatinsku».

Da se i oni, koji Studina poznaju samo po imenu, upute o njemu i njegovoj umetnosti, donšamo ovde u prevodu članak, koji je za vreme jedne Studinove izložbe u Londonu donela engleska revija «The Graphic». Mogli smo o Studinu doneti i nešto domaće, no u ovome članku kazano je u kratkoj lepoj formi u glavnom sve i to s mnogo vernosti i potrebne objektivnosti, tako da se može lepo da razabere vrednost Studinove umetnosti.

U ovome članku govori se o «srpskoj» umetnosti, o «srpskom» Meštoviću itd., no taj se izraz ne sme da uzme eskuzivistički, politički ili plemenski. Pisac nije sigurno mislio, da ovime daje neko plemensko obilježje ni Studinovoju ni Meštovićevoj umetnosti. Bilo bi i smešno. U svetu se događja, da se Jugoslovani imenuju Srbima, ali bez ikakve tendence.

Srpska umetnost u Londonu — dela Marina Studina.

Ima izvesnog izgleda da će London dokora imati prilike da vidi izložbu radova Marina Studina — od kojih je nekoliko već bilo izloženo od «London Group».

Nije mala stvar razvijanje podpunog umetničkog individualiteta u seni jednog velikog nacionalnog genija.

Velikoj većini današnjeg sveta srpska skulptura, te zato i sva srpska umetnost, počinje i svršava sa Meštovićem. To je značilo, da se donekle nepravedno prelazilo preko mnogi izvršnih vajara. Ipak je Marin Studin jedini među njima, koji pokazuje

znakove, da će moći osporiti prvenstvo Meštrovića. Mladji od svog suparnika i negdašnjeg učitelja, Studin je već priznat kao drugi pored samog velikog Meštrovića, Ali, dok je Meštrović već postigao svoju potpunu umetničku formu i prešao kroz nekoliko perioda, u kojima bi mogao da podlegne uplivima izvana, Marin Studin — rođen u Dalmaciji 1895, razmerno je mlad čovek, od koga možemo još da očekujemo njegove najbolje i najindividualnije radove.

Nalik Meštroviću Studin je seljački genije. Zaista, skoro svi u njegovoj zemlji seljaci su, i među njima su patrijarhalni sistem i misli još vrlo jaki. Do svoje šesnaeste godine, on je malo što ili ništa od toga dobio, što bi se moglo nazvati vaspitanje. Posle beše poslat u Zagrebačku Umetničku Akademiju, prvi institut za vaspitanje u Hrvatskoj, a koji je sada u danima jugoslovenske slobode, pod predsedništvom Meštrovića.

Posle ovog otišao je na nauke u Beč, a odande u Pariz, gde se je bavio tri godine u ateljeru poznatog francuskog vojara Bourdellea, gde je proveo mnogo vremena za usavršavanje svoje tehnike i u kopiranju sredovečnih drvenih verskih kipova, koji se toliko traže preko atlanskih sakupljača.

Da li su to bile ove godine što je proveo u Bourdelleovom ateljeru ili neki prirodni nagin u njemu, Studinovo najbolje delo ima versku a pretežno hrišćansku težnju, koja potpuno fali kod Meštrovića.

Iz ovoga razloga kod njeđa su često naručivani kipovi za crkve i katedrale svoje rodjene Dalmacije.

Duh njegovog rada nije onaj unutrašnjih ravnica, tako čestih bojnih polja Evrope, koji sačinjavaju pravu Srbiju, nego je to više duh dalmatinske obale, koja sanja o stolecima tudje vladavine, ali uvek ožarana čvrstom verom u konačnu dobrotu Boga. U njegovim radovima ima nešto od sunca izgorele tuđe i sterilnosti krša, nešto od vruće oudenosti rivijere od sedam Kaštela, onog kraja, u kojem Studin živi.

On je hrišćanski mističar, koji se izrazuje u skulpturi, boreći se radije da izrazi jednu misao, negoli da impresionira sa čistom lepotom forme.

L. F. Edwards.

N A Š I S P I S I.

Grazia Deledda je najznamenitejša pisateljica Sardinije, kjer se je rodila v Nuoru l. 1872. Napisala je mnogo romanov in novel, ki so po večini zajete iz domačega življenja na Sardiniji. Iz njenih del diha prisrčna religioznost sardinskega ljudstva in globoko človeško občutje. Mnoge njene knjige slovijo tudi v tujini. Znani Deleddini romani so n. pr.: «Golobje in skobci», «Marijana Sir-

ca», «Mati». Zbirke novel, ki se rade prebirajo, so: «Sardčke povesti», «Sinova vratitev», «Tuji grehi».

S. S.

S M E Š N I C E.

Med otroci. Šest in pol letni Peterček, ki že ni več trdno veroval v bašlo, da otroke nosi lisica, kot so mu doma pravili, svoji šest tednov stari sestrici. «Komaj čakam, da boš znala govoriti, da mi poveš, od kod ti prišla.»

Ribji lov. Ob vodi sedi mož in ribari. Mimo pride človek, ki stoji in ga gleda. Mož ga vpraša: «Ali je možda zločin, če ulovim ribico.» — «Zločin ne.» je bil odgovor, «pač pa čudež.»

Eva. «Katera ženska je bila najnesrečnejša na svetu?»

«Eva. Kadar se je sprla z Adamom, mu ni mogla reči: Ti si najslabši izmed vseh moških, kar sem jih kdaj poznala.»

L I S T N I C A.

M. S. Jezerko: Prejeli in bomo po možnosti uporabili. Pošljite nam še kaj. —

«Argus» — Udine. Vaša novelica je sicer dobro pisana, a prosim Vas, gospodična, opišite naše življenje! Taki problemi so nam tuji. Pošljite pa še, saj imate pero dobro. Če bi bilo mogoče, bi tudi osebno radi govorili z Vami.

Esén. Pesem o «Velikonoči» nam ne ugaja. Isto je o drugih pesmih. Pišite raje prozo. Opišite nam kaj lepega iz kmečkega življenja in čuvstvovanja, kaj lepega, domačega. Saj cerljanski hribi in ljudje so zanimivi in imajo mnogo snovi.

Arhitektura. Prvi članek brez slik ni nič, ker jih imamo pri rokah, drugi pa ni aktualen za naš list, dasi je razmotrivanje lepo in dobro, le drugje bi ga morali priobčiti. Ker se pečate z arhitekturo, napravite nam opis lepe moderne kmečke hiše, kakšna naj bi bila. Opišite nam morda posebne zgodovinske tipe naših hiš. Na pr. notranjsko hišo, kraško hišo i. t. d. Slike bi tudi morali dobiti. To bi nas vae bolj zanimalo in veselilo Vas bomo sprejeli. Oba članka Vam vrnemo, ako želite.

«Prijatelj prijatelj». Vašo pesem ob priliki priobčimo, samo nekoliko pile se ji bo poznalo. Oglasite se še!

Glasovi iz marmorja. Lirična pesem ljubezni v prozi. Saj je dobra, zadosti dobra, a tako dobra ne, da bi jo morali priobčiti. Če bi imeli kako zanimivo zgodbo, a tako dobro in kratko pisano, bi jo gotovo priobčili. Ne ustrašite se te kritike, pošljite nam še kaj!